

Kandidatundersøkelsen – design, utviklingsmuligheter og internasjonale perspektiver

Jannecke Wiers-Jenssen, Clara Åse Arnesen
og Liv Anne Støren

Arbeidsnotat 7/2012

Kandidatundersøkelsen – design utviklingsmuligheter og internasjonale perspektiver

Jannecke Wiers-Jenssen, Clara Åse Arnesen
og Liv Anne Støren

Arbeidsnotat 7/2012

Arbeidsnotat 7/2012

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Oppdragsgiver Norges forskningsråd
Adresse Postboks 2700 St. Hanshaugen, 0131 Oslo

www.nifu.no

Forord

NIFU har gjennomført Kandidatundersøkelsen siden 1972. Dette notatet gjør rede for Kandidatundersøkelsens oppbygning, historikk og anvendelse, og ser på utviklingsmuligheter og utfordringer framover.

Notatet inneholder en grundig framstilling av hva Kandidatundersøkelsen er, hvordan den gjennomføres og hvilke utdanningsgrupper og temaområder som dekkes. Denne type informasjon er relevant for høyere utdannede som får invitasjon til å delta i undersøkelsen, for læresteder som får ulike typer henvendelser fra NIFU og for andre brukere av undersøkelsen.

Videre belyser notatet styrker og utviklingsmuligheter ved Kandidatundersøkelsen. Undersøkelsen sammenlignes med andre kandidatoppfølginger; det er gjort en kartlegging av hvordan andre kandidatoppfølginger foregår i andre land, blant annet med hensyn til undersøkelsesdesign, tema, hyppighet og rapportering. Videre har vi sett på andre kandidatoppfølginger i Norge. Formålet med denne gjennomgangen har vært å systematisere kunnskap om hvordan dette gjøres i andre steder, og å få ideer og perspektiver til utviklingsarbeid i forbindelse med Kandidatundersøkelsen. Det pekes også på utfordringer som Kandidatundersøkelsen står overfor, og mulige måter å håndtere disse på.

Notatet inngår som en del av arbeidet med å videreutvikle NIFUs Kandidatundersøkelse, og er finansiert gjennom grunnbevilgningen NIFU får fra Norges forskningsråd. Den er skrevet av Jannecke Wiers-Jenssen, Clara Åse Arnesen og Liv Anne Støren.

Oslo, november 2012

Sveinung Skule
Direktør

Jannecke Wiers-Jenssen
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	9
2 Kandidatundersøkelsens design og gjennomføringsopplegg	11
2.1 To hovedtyper undersøkelser	11
2.2 Hvem undersøkes?	12
2.3 Hva spørres det om?	12
2.4 Innsamlingsmetode, svarprosent og databearbeiding	15
2.4.1 Bearbeiding	16
2.5 Publisering og bruksområder	16
2.6 Internasjonalt faglig nettverk	17
2.7 Finansiering	20
2.8 Hva forteller Kandidatundersøkelsen som ikke registerdata kan si oss?	20
3 Andre kandidatoppfølginger	21
3.1 Norske undersøkelser	21
3.2 Kandidatoppfølginger i andre land	24
3.2.1 Hvilke land gjennomfører kandidatoppfølginger?	24
3.2.2 Organisering, undersøkelsesdesign og formål	24
3.2.3 Internasjonale kandidatundersøkelser	27
3.2.4 Sammenligning av andre lands undersøkelser	27
3.2.5 Styrker og svakheter ved ulike typer organisering og undersøkelsesdesign	29
4 Oppsummering og diskusjon	31
4.1 Kandidatundersøkelsen i forhold til andre studier av overgang fra utdanning til arbeidsmarked	31
4.2 Utviklingsmuligheter og utfordringer	32
4.2.1 Fleksibilitet	32
4.2.2 Utvalgsstørrelse og - innretning	32
4.2.3 Måletidspunkt	34
4.2.4 Videreutvikling av tema	35
4.2.5 Nye rapporteringsformer	35
4.2.6 Utfordringer med hensyn til datainnsamling	36
4.2.7 Ressursmessige utfordringer	36

Sammendrag

Dette notatet beskriver og drøfter Kandidatundersøkelsen som NIFU har gjennomført i førti år. Det inneholder en beskrivelse av undersøkelsens opplegg og design, en gjennomgang av andre kandidatoppfølginger og en drøfting av Kandidatundersøkelsens utfordringer og utviklingsmuligheter.

Kandidatundersøkelsen er en spørreskjemaundersøkelse som henvender seg til personer med høyere utdanning, hovedsakelig på mastergradsnivå. Hovedtema er overgangen fra utdanning til arbeidsliv. De senere år er det også lagt til spørsmål om kandidatenes vurdering av utdanningen.

Hvert annet år gjennomføres såkalte halvtårsundersøkelser, der kandidater som har tatt høyere utdanning i Norge mottar et spørreskjema om lag et halvt år etter at de har fullført utdanningen. Disse undersøkelsene utgjør grunnlaget for en lang tidsserie. I de mellomliggende årene gjennomføres ulike spesialundersøkelser, som henvender seg til kandidater som fullførte utdanningen noen år tidligere. Disse undersøkelsene kan ha en noe annen tematisk innretning, og inkludere andre grupper enn halvtårsundersøkelsene.

Resultater fra Kandidatundersøkelsen publiseres på NIFUs nettsider, i NIFU-rapporter og i vitenskapelige og populærvitenskapelige tidsskrifter. Resultatene brukes av et bredt spekter av aktører; læresteder, karriereveiledere, studentorganisasjoner, profesjonsorganisasjoner og av departementene i offentlige utredninger og annen politikkutforming. Resultatene er også etterspurt i media. Undersøkelsens viktigste finansieringskilde er Kunnskapsdepartementet.

En gjennomgang av andre lands kandidatoppfølginger viser at det er få land som har like lange tradisjoner for slike undersøkelser som Norge. De fleste land som gjennomfører regelmessige undersøkelser, gjør dette 1-3 år etter fullført utdanning. Mange undersøkelser inkluderer både bachelor-, master og PhD-studenter. I hovedsak er undersøkelsene finansiert av de aktuelle landenes myndigheter, men det finnes også undersøkelsesopplegg institusjonene selv betaler.

Det gjøres også en del andre kandidatoppfølginger i Norge. Disse gjennomføres i hovedsak av meningsmålingsinstitutter på oppdrag fra ulike læresteder. Undersøkelsene er i liten grad sammenlignbare med hverandre. Det er få tema i disse undersøkelser som ikke dekkes av Kandidatundersøkelsen, og de lokale undersøkelsene gjør lite bruk av institusjonsspesifikke spørsmål. Imidlertid ser vi at de ofte inkluderer kandidater på flere utdanningsnivå (og dermed også flere fagområder).

NIFUs kandidatundersøkelse har både praktiske og økonomiske utfordringer, og en av dem er synkende oppslutning. Det har vært en markert nedgang i svarprosenten på 2000-tallet. Synkende oppslutning om spørreskjemaundersøkelser er en generell trend, men i Kandidatundersøkelsens

tilfelle har det trolig også sammenheng med en oppblomstring av andre undersøkelser med samme tema som henvender seg til de samme gruppene.

Kandidatundersøkelsen har mange utviklingsmuligheter, både når det gjelder tematisk innhold og hvilke grupper som kan inngå i undersøkelsen, og det er viktig å understreke at den kan dekke ulike behov. Undersøkelsen har en fleksibilitet som kanskje ikke har vært godt kjent blant læresteder og andre potensielle oppdragsgivere, blant annet er det mulig å utvide utvalget til å omfatte flere utdanningsnivå og fagområder.

1 Innledning

NIFU¹ har gjennomført undersøkelser av overgangen fra utdanning til arbeid for personer med høyere utdanning, såkalte *kandidatundersøkelser*, på jevnlig basis siden 1972. I løpet av denne perioden har det vært en betydelig økning i andelen av fødselskullene som tar høyere utdanning, noe som har bidratt til at interessen for undersøkelser som ser på overgangen fra utdanning til arbeid er økende, både nasjonalt og internasjonalt. Det er behov for kunnskap om i hvilken grad arbeidsmarkedet er i stand til å absorbere større studentkull og i hvilken grad nyutdannede får arbeid som er i samsvar med sin utdanning. Det er også økende etterspørsel etter informasjon om hvordan kandidatene selv vurderer utdanningen de har tatt og lærestedet de har gått på i lys av sine arbeids(søking)erfaringer etter avsluttet utdanning.

Mange elementer i kandidatundersøkelser har vært – og bør være – stabile, slik at man kan sammenligne resultater over år og se på utvikling over tid. Men det kan også være behov for fornying og videreutvikling. Å samle informasjon om hvordan andre lands kandidatoppfølginger er utformet og organisert gir inspirasjon og kunnskap som er nyttig i arbeidet med å holde NIFUs kandidatundersøkelse oppdatert i forhold til internasjonale trender og standarder.

Et bærende element i kandidatundersøkelser er å undersøke i hvilken grad kandidater får arbeid som er relevant for deres utdanning. Kandidatundersøkelser kan imidlertid også omfatte flere tema, for eksempel kartlegging av studiemobilitet, jobbsøkningsstrategier og kandidatenes *vurderinger* av utdanningen de har tatt og utdanningsinstitusjonen de har gått på. Alle disse forholdene har vært berørt i NIFUs kandidatundersøkelse. I de senere årene har det vært tatt inn spørsmål som også adresserer utdanningens kvalitet, ikke bare dens relevans, og dette er en tematikk som kan være interessante å utvikle videre. Viktige stikkord her er læringsutbytte og kvalifikasjonsrammeverk.

Samfunnets informasjonsbehov og -krav har endret seg betydelig i løpet av den tiden Kandidatundersøkelsen har eksistert, og det er viktig at dette reflekteres i undersøkelsens innhold og måten resultatene rapporteres på. I denne rapporten setter vi søkelys på Kandidatundersøkelsen, og ser på rammevilkår og videre utviklingsmuligheter for denne. Vi ser også på andre undersøkelser av overgangen fra utdanning til arbeidsmarked, med særlig vekt på hvordan dette foregår i andre land.

Det gjennomføres nasjonale kandidatundersøkelser i flere land, og det har også vært gjennomført kandidatundersøkelser på tvers av land. Vi har tatt utgangspunkt i land og undersøkelser vi på forhånd har noe kjennskap til, blant annet gjennom deltakelsen i internasjonale kandidatoppfølginger (CHEERS-prosjektet og REFLEX). Det er særlig interessant å sammenlikne oss med land som har fellestrekk med Norge når det gjelder utdanning og arbeidsmarked, og vi har derfor et spesielt fokus

---

¹ NIFU har hatt ulike navn opp gjennom tidene; NAVFs utredningsinstitutt, Utredningsinstituttet, NIFU STEP.

på nordiske land. Fra disse landene har vi også tatt med et bredere spekter av undersøkelser enn nasjonale, spørreskjemabaserte undersøkelser.

Notatet er bygd opp på følgende måte. Det neste kapittelet gir en kort beskrivelse av NIFUs kandidatundersøkelse. I kapittel 3 oppsummerer vi kort noen andre norske undersøkelser som ser på overgangen fra utdanning til arbeidsmarked, før vi går vi gjennom kandidatoppfølginger i en del andre land, og ser på hvordan de gjennomføres og på styrker og svakheter ved ulike typer undersøkelsesdesign. Kapittel 4 inneholder en diskusjon om videre utviklingsmuligheter Kandidatundersøkelsen, blant annet hva vi kan lære av andre lands undersøkelser og hvordan undersøkelsen beste mulig kan gjenspeile ulike brukergruppers behov.

2 Kandidatundersøkelsens design og gjennomføringsopplegg

NIFU har siden 1972 gjennomført undersøkelser av nyutdannede kandidater fra norske universiteter og høyskoler. Hovedfokus har vært kandidatenes situasjon på arbeidsmarkedet og eventuell videre utdanning. Lang erfaring gjør at vi har utviklet og forbedret arbeidet med gjennomføring av undersøkelsen, slik at vi har gode rutiner for utvalgstrekking, datainnsamling og analyse. Data legges i en database, noe som gjør at man kan studere utvikling over tid. Dette gjelder det vi kaller NIFUs ordinære kandidatundersøkelser – «halvtårsundersøkelsene» – som gjennomføres i november, ca. et halvt år etter uteksaminering. I tillegg har NIFU de siste 15 årene gjennomført flere oppfølgingsundersøkelser eller *spesialundersøkelser* av kandidater noen år etter eksamen. Vi kommer nærmere inn på de to typene av undersøkelser nedenfor.

De ordinære kandidatundersøkelsene (halvtårsundersøkelsene) skriver seg tilbake til tiden da instituttet ble etablert som NAVFs utredningsinstitutt (i 1969), etter før det å ha eksistert som en utredningsavdeling under Norges allmennvitenskapelige forskningsråd (NAVF). Undersøkelsene var fra starten en av instituttets sentrale oppgaver, nemlig å overvåke akademikertilgangen i det norske samfunnet og bruken av denne kompetansen i arbeidslivet. På grunn av verdien som ligger i å ha en lang tidsserie av data, har undersøkelsestidspunktet – et halvt år etter eksamen – vært beholdt for å sikre sammenliknbarhet. Men som vi skal komme tilbake til, finnes det også andre gode grunner til at de ordinære undersøkelsene gjennomføres et halvt år etter endt utdanning.

2.1 To hovedtyper undersøkelser

Halvtårsundersøkelser gjennomføres vanligvis hvert annet år. Undersøkelsene foretas i november, og spørreskjemaet sendes til kandidater som ble uteksaminert i vårsemesteret samme år. Disse undersøkelsene fungerer som en «temperaturmåler» på arbeidsmarkedet. De gir god informasjon om hvor lett/vanskelig det er for nyutdannede å få innpass i arbeidslivet. De fleste spørsmålene har vært uendret over tid, slik at halvtårsundersøkelsene danner utgangspunkt for gode tidsseriedata.

Spesialundersøkelser gjennomføres om lag hvert annet år. Disse foretas vanligvis lengre tid etter eksamen, for eksempel to, fire eller åtte år etter endt utdanning. Disse undersøkelsene tar gjerne opp flere tema enn halvtårsundersøkelsene og omfatter som regel særskilt utvalgte grupper. Eksempler på dette er norske studenter uteksaminert i utlandet, kandidater med innvandrerbakgrunn eller bestemte profesjonsgrupper som ingeniører eller lærere.

En gang har slike spesialundersøkelser vært gjennomført som *panelundersøkelse*, det vil si at *de samme personene* har blitt spurt flere ganger; et halvt år etter eksamen (2000), fire og et halvt år etter eksamen (2004) og åtte og et halvt år etter eksamen. Enkelte ganger har spesialundersøkelsene vært

utført i form av deltakelse i større internasjonale undersøkelser, som de europeiske undersøkelsene CHEERS eller REFLEX, som har hatt finansiering fra EUs rammeprogrammer. Informasjon om de ulike undersøkelsene gis i tabell 2.1.

Innhenting av informasjon om kandidatene til de to typene av undersøkelser foregår på ulike måter. Det omtales nærmere nedenfor (avsnitt 2.4).

2.2 Hvem undersøkes?

Den ordinære kandidatundersøkelsen (halvtårsundersøkelsen) har i alle år først og fremst vært rettet mot høyere grads kandidater fra norske læresteder. I tillegg har alltid siviløkonomer fra offentlige læresteder² vært med (siviløkonomutdanningen var tidligere en fireårsutdanning, mens den ble femårig masterutdanning etter endret gradsstruktur som kom med Kvalitetsreformen). Nå, som følge av Kvalitetsreformen av 2003, omfatter høyere grads kandidater *master* og enkelte høyere grads profesjonsutdanninger. Tidligere var det personer med *hovedfag* (cand. philol., cand.polit. cand. scient. osv.) eller kandidater med andre embetseksamener med høyere grad som deltok.³

Lavere grads kandidater fra universitetene – som de tidligere (før Kvalitetsreformen) cand. mag.ene – har ikke deltatt i undersøkelsene. Hovedårsaken til det er at disse sjelden og i tilfeldig utstrekning ba om vitnemål og i lite omfang ble registrert av lærestedene. Det ville således bare være et mindretall i ville fått kontakt med, og disse ville ikke vært representative for gruppen med cand.mag.-eksamen. Den nye bachelorutdanningen ved universitetene, som fra og med Kvalitetsreformen erstatter cand.mag.-utdanningen, har vært med i undersøkelsen kun én gang, i 2007.

Flere år har imidlertid utvalgte grupper av kandidater med lavere grad fra høyskolene vært inkludert. Eksempler på dette er ingeniører, lærere, sykepleiere, førskolelærere, sosionomer og barnevernspedagoger, og i den aller siste kandidatundersøkelsen; bachelorer i økonomisk-administrative fag. Med unntak av ingeniørene har disse gruppene bare unntaksvis vært med i halvtårsundersøkelsene, men har vært med i flere av spesialundersøkelsene. Bruttoutvalget for undersøkelsene utgjør som regel mellom 5 000 og 7 500 personer.

Med økende kandidattall, har det av økonomiske årsaker blitt nødvendig å trekke utvalg for en del av de største utdanningene. Det gjelder blant høyere grads kandidater for eksempel jurister og sivilingeniører. I tilfeller der større grupper lavere grads kandidater som sykepleiere og ingeniører har vært med i undersøkelsene, har det alltid vært trukket utvalg. I disse utvalgene har det underrepresenterte kjønn vært «skjevtrukket»; alle mannlige sykepleiere har vært med; alle kvinnelige ingeniører har vært med. Utvalget av ingeniører har dessuten vært stratifisert etter utdanningsgruppe. Dataene er deretter vektet før analyse og presentasjon av resultatene, i tråd med trekkeprosedyren.

2.3 Hva spørres det om?

Hovedtema i halvtårsundersøkelsene er overgangen fra høyere utdanning til arbeidslivet. I spesialundersøkelsene har hovedfokus vært å undersøke arbeidsmarkedserfaringer i løpet av de første årene (for eksempel de første fire årene) av yrkeskarrieren.

Blant kjernespørsmålene i halvtårsundersøkelsene er spørsmål om arbeidssøkningsprosessen, sysselsetting, ulike former for det som kalles *mistilpasning* i arbeidsmarkedet (forekomst av arbeidsledighet, irrelevant arbeid/overkvalifisering, undersysselsetting etc.), lønn og eventuell videreutdanning. Også i spesialundersøkelsene står spørsmål om mistilpasning sentralt, og her har

² Siviløkonomer fra den private høyskolen BI har ikke vært inkludert. Årsake til dette er at BI ikke har ønsket å delta i undersøkelsen.

³ Et unntak er kandidater med medisnutdanning som ikke har vært med i halvtårsundersøkelsene, men derimot i enkelte av spesialundersøkelsene foretatt noen år etter eksamen. Årsaken til at denne gruppen ikke inngår i halvtårsundersøkelsene, er at de som oftest er i turnustjeneste på det tidspunkt undersøkelsen foretas. Dette medfører at deres arbeidsmarkedssituasjon (som turnuskandidat) er gitt, og at de ikke er helt ferdige med utdanningen. I tillegg bor de på midlertidig adresse og kan være vanskelige å oppnå kontakt med.

det blant annet vært viktig å undersøke i hvilken grad tidlig mistilpasning får følger for personen senere i karrieren. I spesialundersøkelsene dekket dessuten karriereløpet og lønnsutvikling, og forskjeller mellom faggrupper i lønnsutvikling.

I de senere årene har undersøkelsene i økende grad inkludert spørsmål om kandidatenes vurderinger av utdanningen og lærestedet, og i hvilken grad de har opplevd at studiet er relevant i forhold til arbeidsmarkedets behov. Relevans og nytte av utdanningen har vært undersøkt både i halvtårsundersøkelsene av nyutdannede og i spesialundersøkelsene, det siste gjelder altså slik dette oppleves noen år ut i karriereløpet når kandidatene har fått mer erfaring med å anvende sin utdanning og sine ferdigheter.

Spesialundersøkelsene fokuserer ofte på bestemte temaer og grupper. Et eksempel er sammenlikning mellom personer utdannet i utlandet og personer utdannet i Norge, og mellom innvandrere og personer uten innvandringsbakgrunn, som i undersøkelsen utført i 2002. Et annet eksempel er undersøkelsen av personer med profesjonsutdanning, som ble utført vinteren 2011.

Også de ordinære halvtårsundersøkelsene av nyutdannede inneholder i økende grad tilleggsspørsmål som skal dekke bestemte behov. Dette kan være spørsmål som går til alle som deltar i undersøkelsen – eksempelvis har undersøkelsen 2011 med spørsmål samarbeid mellom universiteter/høgskoler og næringsliv og om entreprenørskap i utdanningen. Andre eksempler fra halvtårsundersøkelsen er at det stilles egne tilleggsspørsmål til én gruppe, som allmennlærere, som i Kandidatundersøkelsen 2009. En oversikt over NIFUs kandidatundersøkelser de siste årene, vises i tabell 2.1.

Tabell 2.1. Oversikt over undersøkelser 1998-2011.

År	Tema	Hvem er spurt?
1998/1999	Arbeidsmarkedssituasjon ca. 4 år etter eksamen. Sammenlikning med en rekke andre europeiske land. NIFU deltok i en større internasjonal undersøkelse (CHEERS), med (del)finansiering fra EUs 4. rammeprogram. Norsk utvalg: Tilleggsutvalg av innvandrere med norsk høyere utdanning. Sammenlikning av arbeidsmarkedssituasjon for innvandrere/ikke-innvandrere. Delfinansiering: Forskningsrådets program for forskning om sysselsetting og arbeidsliv.	Høgskolekandidater og alle typer høyere grads kandidater
2000	Vanlig halvårsundersøkelse, men med opplegg for panelstudie. Tillegg: registerdata fra SSB om de samme gruppene.	Alle høyere grads kandidater, siviløkonomer fra offentlige læresteder og et utvalg av ingeniører og sykepleierne.
2001	Vanlig halvtårsundersøkelse.	Høyere grads kandidater, siviløkonomer fra offentlige læresteder, allmennlærere, vernepleiere, barnevernspedagoger og sosionomer
2002	Sammenlikning av arbeidsmarkedssituasjonen blant personer med utdanning fra utlandet og med utdanning i Norge, og mellom innvandrere og ikke-innvandrere med høyere utdanning. Spesialundersøkelse, gjennomført 3,5 – 5 år etter endt utdanning.	Kandidater med høyere grad, siviløkonomer, ingeniører, fysioterapeuter og sykepleiere, uteksaminert i løpet av perioden 1997–1999. Tilleggsutvalg av nordmenn med utdanning fra utlandet, og personer med utenlandsk bakgrunn som hadde utdanning enten fra Norge

		eller utlandet.
2003	Vanlig halvtårsundersøkelse.	Kandidater med høyere grad, siviløkonomer fra offentlige læresteder og allmennlærere
2004	Panelundersøkelse. Oppfølging 4 år etter av kandidater fra 2000.	(Se opplysninger om 2000-undersøkelsen)
2005 (vår/sommer)	REFLEX. Internasjonal undersøkelse, 13 europeiske land (herunder Norge, ved NIFU), med finansiering fra EUs sjette rammeprogram. Gjennomført 5–6 år etter eksamen. Fokus: arbeidsmarkedserfaring, kompetanseutvikling og bruk av kompetanse de første fem årene av karrieren.	Alle typer høyere grads kandidater og personer med treårig høgskoleutdanning var med i det norske utvalget.
2005 (høst)	Vanlig halvtårsundersøkelse.	Kandidater med høyere grad, siviløkonomer fra offentlige læresteder og ingeniører.
2007 (vår)?	Spesialundersøkelse, gjennomført 1–4 år etter endt utdanning. Spesielt fokus på utdanning fra utlandet. Del av nordisk kandidatundersøkelse. Samarbeid mellom Lånekassen og tilsvarende studiestøtteorganer i andre nordiske land. Hovedformålet med undersøkelsen: få kunnskap om arbeidsmarkedsutbytte av utdanning fra utlandet. Temaer som studiefinansiering, studiemotiver og bakgrunnsinformasjon om studentene er også belyst.	Norske høyere grads kandidater i økonomisk-administrative fag, teknologi og realfag og samfunnsfag, og lavere grads kandidater i journalistikk og informasjon.
2007 (høst)	Vanlig halvtårsundersøkelse, med tillegg: Se på de «nye bachelorene», i hvilken grad de var tilpasset på arbeidsmarkedet (sammenliknet med ingeniører og mastere), og i hvilken grad de fortsatte med videre utdanning. Egen rapportering om ingeniørene og om universitetsbachelor.	Kandidater med en bachelorgrad fra universitetene i Oslo, Bergen, Tromsø og NTNU, kandidater med høyere grad (både mastere og hovedfag) fra alle læresteder, siviløkonomer (fra offentlige læresteder), samt ingeniører fra høgskolene,
2008	Panelundersøkelse. Oppfølging 8 år etter av kandidater fra 2000.	(Se opplysninger om 2000-undersøkelsen)
2009	Vanlig halvtårsundersøkelse, med tillegg om erfaringer med allmennlærerutdanning	Tilleggsutvalg av allmennlærere
2011 (vinter)	Profesjonsundersøkelsen. Undersøkelse ca 3 år etter eksamen.	Mastere i teknologiske fag (sivilingeniører), mastere i økonomisk-administrative fag (siviløkonomer) og jurister. Allmennlærere, bachelor i ingeniørfag, økonomisk-administrative fag, sykepleiere, barnevernspedagoger, sosionomer og førskolelærere. Alle uteksaminert våren 2008.
2011 (høst)	Vanlig halvårsundersøkelse, med tillegg om entreprenørskap i utdanningen, og om kontakt med arbeidsliv under utdanningen.	Alle mastere/høyere grads kandidater, bachelor ingeniørfag og i økonomisk-administrative fag fra høgskolene.

2.4 Innsamlingsmetode, svarprosent og databearbeiding

For halvtårsundersøkelsene innhentes informasjon om kandidatene direkte fra lærestedene. Adressene NIFU får derfra vaskes mot Folkeregisteret. For spesialundersøkelser trekkes utvalg fra Statistisk Sentralbyrå (SSB), etter spesifikasjoner fra NIFU. Det er også SSB som står for utsending av brev og spørreskjema. I begge typer undersøkelser er det imidlertid NIFU som mottar svarene, enten elektronisk via web-skjema, eller som papirskjema. I og med at spesialundersøkelsene forutsetter bistand fra SSB, innebærer disse høyere kostnader enn halvtårsundersøkelsene der adresser hentes fra lærestedene.

Kandidatene kontaktes per brev, og velger selv om de vil svare på papirskjema eller via internett. Andelen som benytter papirskjemaet var 37 prosent i 2011. Vanligvis foretas en hovedutsending og tre purringer. For halvtårsundersøkelsene (som inngår i tidsserien) foretas første utsending i slutten av november, og datainnsamling foregår utover vinteren det påfølgende år. Koding og bearbeiding pågår om våren, og de første resultatene publiseres som oftest på forsommeren.

Svarprosenten på halvtårsundersøkelsene blant høyere grads kandidater har de senere årene ligget mellom rundt 50–60 prosent. Dette er høyt sammenlignet med lignende undersøkelser i andre land. Det viser seg for eksempel når NIFU deltar i internasjonale undersøkelser som REFLEX. Vi oppnår da en langt høyere svarprosent enn de fleste andre land (Støren 2008). Oppslutningen om undersøkelsen har imidlertid vist en nedadgående trend; for ti år siden var svarprosenten på halvtårsundersøkelser rundt 70. For kandidater med bachelorutdanning er oppslutningen noe lavere, en tendens som også gjør seg gjeldende i andre kandidatundersøkelser.

Svarprosenten falt gradvis fra 1990-tallet til 2000-tallet. På 2000-tallet har nedgangen vært markert etter 2005. Det gjelder både høyere grads kandidater og den gruppen av lavere grads kandidater som oftest har vært med i undersøkelsen, nemlig ingeniører. I 2005 svarte 66 prosent av høyere grads kandidater, i 2011 bare 54 prosent. Tilsvarende tall for ingeniørene var 57 prosent (2005) og 40 prosent (2011) (se tabell 2.2).

Nedadgående svarprosent er imidlertid ikke et fenomen som kun rammer Kandidatundersøkelsen, men også spørreskjemaundersøkelser generelt. Det er mye som konkurrerer om folks oppmerksomhet. Når det gjelder Kandidatundersøkelsen, kan vi heller ikke se bort fra at «konkurransen» fra undersøkelser foretatt av læresteder (se kapittel 3), kan ha medvirket til nedgang i svarprosenten. Nedenfor viser vi en oversikt over svarprosenten for halvtårsundersøkelsen de senere årene. Tallene for lavere grads kandidater er spesifisert for utdanningsgrupper, siden det har variert hvilke utdanningsgrupper blant lavere grads kandidater som har vært med.

Tabell 2.2. Oversikt over utviklingen i svarprosenten i halvårsundersøkelsene 1989-2011.

År	Høyere grad	Lavere grad
1989	82 %	85 % DH-kandidater 79 % Allmennlærer
1991	78 %	85 % Ingeniører
1993	80 %	81 % DH-kandidater
1995	78 %	80 % Ingeniører 82 % Bioingeniører 69 % Sykepleiere 72 % Siviløkonomer
1997	79 %	70 % Ingeniører 71 % Siviløkonomer 62 % EDB-kandidater
1999	75 %	68 % Siviløkonomer 69 % Førskolelærere 66 % Allmennlærere
2001	71 %	65 % Siviløkonomer, 57 % Allmennlærere, 63 % Vernepleiere, 65 % Barnevernspedagoger 71 % Sosionomene.
2003	72 %	66 % Siviløkonomer 63 % Allmennlærere.
2005	66 %	56 % Siviløkonomer 57 % Ingeniører
2007	61 %	52 % Ingeniører 53 % Universitetsbacheloror
2009	53 %	45 % Allmennlærere
2011	54 %	40 % Ingeniører, 35 % Bacheloror i økonomisk-administrative fag

En høy svarprosent kan være svært viktig for å få representative data, særlig blir tallene usikre for små utdanningsgrupper, og arbeid for å opprettholde svarprosenten har – og må fortsatt ha – høy prioritet.

2.4.1 Bearbeiding

Det foretas et betydelig etterarbeid når data er samlet inn. Informasjon om yrke, næring og videreutdanning kodes manuelt.⁴ Denne type informasjon er viktig for å kunne gjøre mer inngående, forskningsbaserte analyser, og vi erfarer vi at denne type detaljinformasjon er etterspurt. Eksempelvis får vi forespørsler fra læresteder og profesjonsorganisasjoner om innenfor hvilke næringer og sektorer bestemte kandidatgrupper arbeider. Eksempler på publikasjoner der slike data har vært sentrale, er Næss (2008; 2010, Arnesen og Waagene (2009) Arnesen (2010; 2011), Støren (2002).

2.5 Publisering og bruksområder

Ferske tall fra Kandidatundersøkelsen publiseres på NIFUs hjemmesider hvert år (som oftest i mai/juni), og hovedresultater har ofte vært lagt ut i en rapport. Data fra Kandidatundersøkelsen brukes også flittig i andre NIFU-publikasjoner. Tekstboks 1 gir viser et utvalg av NIFU-publikasjoner basert på

⁴ Det er i prinsippet mulig å bruke forhåndsdefinerte koder, men dette er ikke hensiktsmessig om svaralternativene er mange og man ønsker mest mulig presis informasjon. Om man f.eks. skulle liste opp alle mulige yrker, ville dette ta stor plass.

Kandidatundersøkelsen på 2000-tallet. Data fra Kandidatundersøkelsen brukes også hyppig som grunnlag for vitenskapelige artikler, og i bidrag til bøker og antologier, se tekstboks 2 for eksempler.

NIFU analyserer også data fra undersøkelsen på bestilling. Eksempelvis har en del læresteder bestilt spesialtabeller med tall for egen institusjon. I 2012 legger NIFU til rette for at lærestedene får kostnadsfri elektronisk tilgang på utvalgte data, der egen institusjon sammenlignes med gjennomsnittstall for andre læresteder. Dette vil gi betydelig merverdi for det enkelte lærested og den enkelte utdanning og vil øke universitets- og høgskolesektorens kunnskap om egne kandidater.

Resultater fra NIFUs kandidatundersøkelser er gjenstand for mange oppslag i media og mye medieomtale generelt. NIFUs kandidatundersøkelser omtales også i stortingsmeldinger og offentlige utredninger; det dreier seg først og fremst om at NIFU-rapporter der resultater fra undersøkelsene inngår, benyttes i den aktuelle utredningen. Eksempler er Kunnskapsdepartementets tilstandsrapport for høyere utdanning; NOU 2011: 14, Bedre integrering. Mål, strategier, tiltak; NOU 2011: 7, Velferd og migrasjon. Den norske modellens framtid; NOU 2010: 7, Mangfold og mestring. Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringsystemet; St.meld. nr. 44 (2008–2009) Utdanningslinja; St.meld. nr. 7 (2007–2008) Statusrapport for Kvalitetsreformen i høgere utdanning; St.meld. nr. 9 (2006–2007) Arbeid, velferd og inkludering; St.meld. nr. 49 (2003–2004) Mangfold gjennom inkludering og deltakelse – Ansvar og frihet; NOU 1999: 33, Nyttige lærepenger – om utdanningsfinansieringen gjennom Lånekassen; St.meld. nr. 36 (1998–99) Om prinsipper for dimensjonering av høgere utdanning.

2.6 Internasjonalt faglig nettverk

Gjennom de internasjonale kandidatundersøkelsene CHEERS og REFLEX har NIFU tilegnet seg et betydelig faglig nettverk av andre fagmiljø som arbeider med kandidatoppfølginger (som i internasjonal sammenheng omtales som «graduate surveys» eller «tracer studies»). NIFU-forskere deltar på konferanser og i andre faglige fora der kandidatundersøkelser presenteres og diskuteres. Det er opprettet et formelt nettverk for denne type studier, INGRADNET (<http://www.uni-kassel.de/incher/ingradnet>), hvor NIFU er representert i styringsgruppa.

Gjennom vårt faglige nettverk har vi også kommet i kontakt med DESAN (<http://www.desan.nl>). DESAN sto for den praktiske gjennomføringen av REFLEX-undersøkelsen, og har i mange år samlet inn data til den nederlandske kandidatundersøkelsen. I forbindelse med 2011-undersøkelsen har vi inngått et samarbeid med DESAN. De har bistått med en forbedret utgave av det nettbaserte spørreskjemaet, og med utviklingen av en nettside der lærestedene kan logge seg inn og hente ut resultater.

Tekstboks 1: NIFU-publikasjoner basert på Kandidatundersøkelsen. Sortert etter utgivelsesår og forfatter

- Arnesen, C.Å., Støren, L.A. og J. Wiers-Jenssen (2012), Kandidatundersøkelsen 2011 - Arbeidsmarkedssituasjon og tilfredshet med utdanningen blant ulike grupper av nyutdannede. Rapport 39/2012.
- Wiers-Jenssen, J. (2012), *Kandidatundersøkelsen 2011. Første resultater*. Arbeidsnotat 5/2012.
- Arnesen, C.Å. (2012), *Profesjonsutdannedes overgang fra utdanning til arbeid*. Rapport 13/2012.
- Arnesen, C.Å. (2011), *Lønnsforskjeller mellom kvinner og menn 1999 og 2009*. Arbeidsnotat 10/2011.
- Arnesen, C.Å. (2010), *Kandidatundersøkelsen 2009. Hovedresultater*. Rapport 18/2010.
- Arnesen, C.Å. (2010), *Åtte år ut i karriereløpet – har mennene løpt fra kvinnene?* Rapport 10/2010.
- Arnesen, C.Å. (2010), *Kjønnsforskjeller i arbeidsmarkedet i 1999 og 2009*. NFU STEP Rapport, 44/2010
- Arnesen, C.Å. og P.O. Aamodt (2010), *Fra lærerutdanning til skole. En undersøkelse blant nyutdannede allmennlærere i 2009*. Rapport 32/2010.
- Næss, T. (2010), *Akademikernes nye arbeidsmarked i kunnskapssamfunnet*. Fordelingen av nyutdannede humanister, jurister, økonomer og teknologer på næring og sektor 1989-2007. Rapport 27/2010.
- Arnesen, C.Å. (2009), *Kandidatundersøkelsen 2008. En panelundersøkelse av vårkullet 2000*. Rapport 29/2009.
- Arnesen, C.Å. (2009), *Virkninger av en vanskelig overgang fra utdanning til arbeid for den seinere yrkeskarrieren. Betydningen av kjønn og type utdanning*. Rapport 5/2009.
- Arnesen, C.Å., Opheim, V., Næss, T., Aamodt, P.O. og I. Henaug (2009), *Alder ved yrkesstart, sysselsettingsmønstre og yrkesaktivitet*. Rapport 20/2009.
- Arnesen, C.Å. og E. Waagene (2009), *Bachelorgraden fra universitet – en selvstendig grad eller delmål i et lengre utdanningsløp?* Rapport 7/2009.
- Næss, T. (2008), *Offentlig eller privat sektor. Endrede relasjoner for nyutdannede med høyere utdanning*. Rapport 14/2008.
- Støren, L.A. (2008), *Høyere utdanning og arbeidsmarked - i Norge og Europa. Norsk rapportering fra EU-prosjektet «REFLEX»*. Rapport 6/2008.
- Wiers-Jenssen, J. (2008), *Studiemobilitet og arbeidsmarkedstilpasning. Nordisk kandidatundersøkelse – landrapport fra Norge*. Rapport nr 22. Oslo: NIFU STEP
- Arnesen, C.Å. og E. Waagene (2008), *Nyutdannede ingeniører*. Rapport 23/2008.
- Arnesen, C.Å. (2007), *Arbeidsmarkedstilpasning i perioden 2000 –2004 for kandidater utdannet våren 2000*. En sammenligning av resultater fra spørreskjemaundersøkelser og registerkoplinger. Rapport 16/2007.
- Arnesen, C.Å. (2006), *Bruk av karriereveilednings-tjenester i høyere utdanning, med vekt på Karrieresenteret ved Universitetet i Oslo*. Arbeidsnotat 21.
- Arnesen, C. Å. (2005): *Utviklingen på arbeidsmarkedet for nyutdannede akademikere* NIFU STEP Arbeidsnotat, 12/2005.
- Arnesen, C. Å. (2005) *Arbeidsmarkedstilpasning i perioden 2000 - 2004 for kandidater uteksaminert våren 2000*. NIFU STEP Arbeidsnotat, 40/2005.
- Wiers-Jenssen, J. (2005), *Utbytte av utdanning fra utlandet*. Overgang fra utdanning til arbeid blant nordmenn med høyere utdanning fra utlandet. Rapport 3/2005.
- Opheim, V. (2004), *Like muligheter, men ulikt utbytte? Betydning av sosial bakgrunn for overgang fra utdanning til arbeid blant nyutdannede kandidater i perioden 1987-2001*. Rapport 1/2004.
- Arnesen, C.Å. (2004), *Etter- og videreutdanning blant realister*. Skriftserie 1/2004.
- Støren, L.A. (2004), *Arbeidsledighet og overkvalifisering blant ikke-vestlige innvandrere med høy utdanning. Analyser av Kandidatundersøkelsen 2002*. Skriftserie 7/2004.
- Støren, L.A. (2002), *De første årene av karrieren. Forskjeller og likheter mellom minoritet og majoritet med høyere utdanning*. Rapport 7/2002.
- Arnesen, C.Å. og S. Try (2001), *Karakterers betydning for overgangen fra høyere utdanning til arbeidsmarkedet*. Rapport 6/2001.

Tekstboks 2: Vitenskapelige artikler og bokkapitler basert på data fra Kandidatundersøkelsen. Sortert etter utgivelsesår og forfatter.

- Støren, L. A. (forthcoming). Who attends work-related training five years after graduation? A comparison across European countries. *International Journal of Lifelong Education*.
- Bjørnåli, E. and L. A. Støren (2012). Examining competence factors that encourage Innovative Behaviour by European Higher Education Graduate Professionals. *Journal of small business and enterprise development (Special issue Entrepreneurship education)*, 19(3):402–423.
- Støren, L.A. and C.Å. Arnesen (2011). 'Winners and losers', In Allen, J. and R. van der Velden (eds.) *The Flexible Professional in the Knowledge Society: New Challenges for Higher Education*. Dordrecht: Springer.
- Støren, L.A., Wiers-Jenssen, J. and C.Å. Arnesen (2011). 'Employability and mobility of Norwegian graduates Post Bologna'. In Schomburg, H. and U. Teichler (eds): *Employability and Mobility of Bachelor Graduates in Europe*. Rotterdam/Boston/Taipei: Sense publishers.
- Wiers-Jenssen, J. (2011), Background and Employability of Mobile vs. Non-Mobile Students. *Tertiary Education and Management*, 17: 79-100.
- Støren, L.A and J. Wiers-Jenssen (2010), Foreign Diploma Versus Immigrant Background: Determinants of Labour Market Success or Failure? *Journal of Studies in International Education* 14:29-49.
- Støren, L. A. and P.O. Aamodt (2010), The Quality of Higher Education and Employability of Graduates. *Quality in Higher Education*, 16(3):297–313.
- Wiers-Jenssen, J. (2009), Studier i utlandet: karrierefremmer eller karrierehemmer? *Søkelys på arbeidslivet* 26: 177-194.
- Støren, L.A. og P.O. Aamodt (2009), 'Overgang til arbeidslivet blant høyere utdannede - kvaliteten og nytten av utdanningen'. I *Utdanning 2009 - læringsutbytte og kompetanse*. Oslo–Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Arnesen, C.Å. og B. Strøm (2008), Arbeidsmarkedets betydning for søkningen til ulike typer høyere utdanning. *Søkelys på arbeidslivet* 25(3): 305–319.
- Wiers-Jenssen, J. (2008) 'Career Impacts of Student Mobility'. I Gornitzka, A. and L. Langfeldt (ed.), *Borderless knowledge*. New York: Springer.
- Støren, L.A. (2008). Strategier og fagforskjeller i tilpasningen til arbeidsmarkedet blant nyutdannede vestlige og ikke-vestlige innvandrere med høyere utdanning. *Søkelys på arbeidslivet*, 25(1), 99–117.
- Wiers-Jenssen, J. (2008), Does Higher Education Attained Abroad Lead to International Jobs? *Journal of Studies in International Education* 12: 101-130.
- Støren, L.A. (2007), Hva fremmer og hva hemmer inntektslikhet mellom innvandrere og majoritet med høyere utdanning? *Tidsskrift for migrasjonsforskning*, 8; 76–98.
- Opheim, V. (2007), Equal opportunities? The effect of social background on transition from education to work among graduates in Norway. *Journal of Education and Work* 20; 255–282.
- Arnesen, C.Å. (2006), 'Lønnsutvikling for nyutdannede kandidater i perioden 1976–2001.' I J.B. Grøgaard og L.A. Støren (red.): *Kunnskapssamfunnet tar form*, s. 85–108. Oslo: Cappelen.
- Arnesen, C.Å. (2006), 'Regional spredning av kompetanse.' I Grøgaard, J.B. og L.A. Støren (red.): *Kunnskapssamfunnet tar form*, s. 173–199. Oslo: Cappelen.
- Støren, L.A. (2006). 'Innvandrere med høyere utdanning – hvordan er deres møte med det norske arbeidsmarkedet?' I Grøgaard, J.B. og L.A. Støren (red.): *Kunnskapssamfunnet tar form*, s. 141–172. Oslo: Cappelen.
- Arnesen, C. Å. (2006), Har etableringsfasen i arbeidsmarkedet betydning for seinere yrkeskarriere? *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 23 (2):149–158.
- Wiers-Jenssen, J. and S. Try (2005), Labour market outcomes of higher education undertaken abroad. *Studies in higher education*, 30: 681–705.
- Støren, L. A. (2005), Arbeidsledighet blant innvandrere med høyere utdanning. *Søkelys på arbeidsmarkedet*. 22(1): 51–64.
- Try, S. (2005), The use of job search strategies among university graduates. *The Journal of Socio-Economics* 34; 223–243.
- Næss, T. (2004), Lønnsutviklingen for nyutdannede akademikere i privat og offentlig sektor. *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 21(2): 241–246.
- Støren, L.A. (2004), Unemployment Experiences during Early Career of Immigrant and Non-immigrant Graduates. *Journal of Education and Work*, 17(1): 71–93.

2.7 Finansiering

Kunnskapsdepartementet (tidligere med navnet Utdanningsdepartementet eller andre navn) har finansiert gjennomføringen av Kandidatundersøkelsen. I hovedsak har dette skjedd ved å bevilge midler til underliggende organer som så har stått for bevilgningen til NIFU. I de fleste årene har midlene gått via Forskningsrådet. En periode rundt årtusenskiftet, gikk finansieringen via Norgesnettrådet. Da Norgesnettrådet ble nedlagt (og avløst av NOKUT i 2002), fikk NIFU midler til Kandidatundersøkelsen direkte Kunnskapsdepartementet i noen år. Fra og med 2009 har NIFU igjen fått midlene til gjennomføring av undersøkelsen via Forskningsrådet. Hovedbevilgningen til Kandidatundersøkelsen dekker planlegging og gjennomføring av undersøkelsen (porto til flere utsendelser, trykking av nummererte spørreskjemaer, scanning, driftsutgifter knyttet til web-skjema og andre driftsutgifter, koding, databearbeiding o.l.), i tillegg til presentasjon av hovedresultater i rapport og på NIFUs nettsider.

Videre analyse av data fra undersøkelsen har i all hovedsak vært finansiert gjennom andre bevilgninger, som kommer fra ulike typer oppdragsgivere, herunder departementer og programmer i Forskningsrådet, samt i to tilfeller EUs rammeprogrammer.⁵ Dette innebærer at en del av de publikasjonene som er listet opp i tekstboks 1, og de fleste publikasjonene som er listet opp i tekstboks 2 er finansiert gjennom andre kilder enn Kunnskapsdepartementet. Departementets bevilgning finansierer på denne måten en infrastruktur i form av data og databaser som utløser betydelige analysemidler fra andre kilder.

2.8 Hva forteller Kandidatundersøkelsen som ikke registerdata kan si oss?

Data fra registrene til Statistisk Sentralbyrå (SSB) kan benyttes for å finne ut om kandidater er i arbeid, hvilken type næring de arbeider innenfor og hva slags lønn de har, og knytte dette opp mot informasjon om kandidatenes bakgrunn (kjønn, alder, majoritets-/minoritetsbakgrunn etc.) Vår erfaring er imidlertid at SSBs sysselsettingsregistre (per november) ikke er oppdaterte når det gjelder sysselsettings situasjonen for nyutdannede som ble uteksaminert i mai samme år. NIFU har hatt mulighet til å sammenlikne registerdata og surveydata fra samme kull (Arnesen 2007). SSBs tall viser lavere sysselsetting blant de nyutdannede enn NIFUs tall. Sysselsettingsregisteret er altså ikke et godt hjelpemiddel for å se på situasjonen for *nyutdannede*.

Like viktige er det at det tar mye lenger tid før slike data er leveringsklare fra SSB. Vår erfaring tilsier at sysselsettingsdata ikke er klare før (minst) to år etter måletidspunktet. Eksempelvis vil informasjon om kandidatkullet som ble ut eksaminert våren 2011 først foreligge i 2013, det vil si to år etter uteksaminering, mens Kandidatundersøkelsen har de første dataene klare sommeren 2012, altså et t år etter uteksaminering.

SSB-tallene har imidlertid den fordel at de inneholder informasjon om alle kandidater, ikke bare et utvalg, og at de selvsagt ikke er beheftet med usikkerhet knyttet til at mange ikke svarer.

Kandidatundersøkelsen har imidlertid den klare fordelen at den inneholder mye informasjon som registerdata ikke kan gi. Det er store begrensninger i hvilken type informasjon som kan hentes ut fra registerdata. I kontrast til Kandidatundersøkelsen kan de ikke fortelle oss noe om søkeprosesser, kandidatenes vurderinger av sin utdanning og sitt studiested og har også begrenset informasjon om overkvalifisering og ufrivillig deltid. Kandidatundersøkelsen har med andre ord de fortrinn at den raskere kan brukes som «temperaturmåler» på arbeidsmarkedet, samtidig som den er mye mer enn en ren arbeidsmarkedsundersøkelse.

---

⁵ Eksempler på andre oppdragsgivere er Lånkassen, NOKUT, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

3 Andre kandidatoppfølginger

I dette kapittelet går vi gjennom andre kandidatundersøkelser. Vi legger størst vekt på nasjonale undersøkelser som gjennomføres i andre land enn Norge, men først skal vi se på noen av de undersøkelsene av overgang fra utdanning til arbeid som har vært foretatt i Norge.

3.1 Norske undersøkelser

Noen læresteder og karrieresentre gjennomfører kandidatundersøkelser blant personer uteksaminert ved egen institusjon, og det finnes også noen organisasjoner som gjennomfører undersøkelser med lignende tematisk innretning.

Årsakene til at slike undersøkelser gjennomføres kan være flere. En begrunnelse kan være at man ønsker å stille flere/andre spørsmål enn de som inngår i NIFUs Kandidatundersøkelse, eksempelvis vurderinger av institusjonsspesifikke forhold. En annen årsak kan være at man ønsker et annet utvalg, for eksempel å ha med bachelor- eller PhD-kandidater i tillegg til masterkandidater, eller å inkludere flere årskull for å få med tilstrekkelig mange kandidater. Noen læresteder bruker egne kandidatundersøkelser aktivt i profileringsarbeidet, og foretrekker derfor å ha kontroll over spørsmål og publisering selv. Noen synes å ha begrenset interesse for å sammenligne seg med andre læresteder. Men det kan også tenkes at en del læresteder ikke er klar over de muligheter som ligger i NIFUs kandidatundersøkelse med hensyn til å gjøre institusjonsbaserte analyser.

Enkelte læresteder gjennomfører undersøkelser ved bruk av eget personale, men det synes som om de fleste i dag setter datainnsamling og analyse ut til eksterne aktører som Rambøll Management, TNS Gallup og Opinion. Noen læresteder gjennomfører undersøkelser nokså regelmessig (som BI og institusjonene i Bergensregionen), mens andre gjør det mer ad hoc. De som gjennomføres jevnlig har den fordel at man kan se på utvikling over tid, og at både oppdragsgiver og oppdragstaker (gjennomfører) utvikler kompetanse på hvilke spørsmål og rutiner som fungerer. Nedenfor skal vi kort se på noen undersøkelser som har vært foretatt med en viss regelmessighet og/eller er foretatt de senere år.

BIs Arbeidsmarkedsundersøkelse

BI Karriereservice gjennomfører årlig en arbeidsmarkedsundersøkelse blant sine avgangskandidater, et halvt år etter fullført utdanning. Undersøkelsen kartlegger blant annet hvor stor andel som er i jobb, bransje/arbeidsområde og lønn. Den inneholder ikke informasjon om vurdering av lærestedet, eller studiets relevans for arbeidslivet.⁶

---

⁶ I hvert fall inngår ikke slike spørsmål som en del av resultatene som legges ut på internett.

Svarprosent 2011 var totalt 42, men klart høyere blant mastergradskandidater. Hovedresultatene presenteres i form av en kort brosjyre.

<http://www.bi.no/OsloFiles/Karriereservice/Avgangskull%202011.pdf?epslanguage=no>

Teknas arbeidsmarkedundersøkelse

Tekna foretar årlig en undersøkelse blant kandidater med høyere utdanning på mastergradsnivånivå innenfor høyere teknisk, naturvitenskapelig utdanning og som er medlemmer i Tekna. Undersøkelsen viser status i november for personer som tok avsluttende eksamen i vårsemesteret samme år (i Norge eller utlandet). Måletidspunkt med andre ord omtrent tilsvarende tidspunkt som NIFUs kandidatundersøkelse. Tema er overgang fra utdanning til arbeidsliv, med vekt på jobbsøkningsprosessen. Svarprosenten for 2011-undersøkelsen var 53 prosent. Resultatene publiseres i form av en rapport.

<http://www.tekna.no/ikbViewer/Content/837013/Arbeidsmarkedunders%F8kelse%20v%E5r%202011.pdf>

Fra studier til jobb i Bergensregionen

Karrieresenteret i ved studentsamskipnaden i Bergen foretar annethvert år undersøkelsen «Fra studier til jobb i Bergensregionen» i samarbeid med TNS Gallup. Tema for undersøkelsen er vurdering av studietilbudet, arbeidssituasjon, overgangen mellom studier og jobb og utdanningens relevans. Undersøkelsen henvender seg til personer som er uteksaminert ved UiB, HiB og NHH i 1,5 – 2 år tidligere, og skiller seg fra andre kandidatundersøkelser ved at læresteder sammenlignes med hverandre. Svarprosenten var i 2011 på i underkant av 40 prosent, og svarprosjenter for undergrupper er grundig dokumentert. Resultatene publiseres i form av en rapport på rundt 100 sider.

<http://www.sib.no/no/karriere/pa-terskelen-til-arbeidslivet/kandidatundersokelsen-1/kandidatundersokelsen-2011>

UiOs kandidatundersøkelser

UiO har gjennomført to kandidatundersøkelser på 2000-tallet (2005 og 2008). Den siste ble gjennomført av Rambøll Management blant kandidater som ble uteksaminert 1 – 4 år tidligere. Undersøkelsen gikk ut til kandidater på alle studienivå (bachelor, master og PhD). Tema er arbeidslivstilknytning og tilfredshet med egen utdanning. Svarprosenten for 2008-undersøkelsen var på 63. Resultatene er publisert i form av en omfattende rapport med mange tabeller.

http://www.hf.uio.no/studier/karriere/kandidatundersokelsen2008_rapport.pdf

NTNUs kandidatundersøkelse

NTNU gjennomførte i 2009 en kandidatundersøkelse ved fire av sine fakulteter. Den henvendte seg til kandidater uteksaminert i 1-4 år tidligere, både bachelorer, mastere og PhD-kandidater.

Undersøkelsen er gjennomført av Rambøll Management, og har tematisk mye til felles med undersøkelsen dette firmaet gjorde for UiO. Svarprosenten er 61. Resultatene er publisert i form av en rapport.<http://www.ntnu.no/utvalg/uu/dok/Kandidatundersokelse-2009-sluttrapport.pdf>

UiAs kandidatundersøkelse

UiA gjennomførte i 2010 en kandidatundersøkelse blant kandidater på seks fakulteter. Undersøkelsen henvendte seg til bachelor, master og PhD-kandidater, samt kandidater som hadde fullført en fireårig allmennlærerutdanning i perioden 2007-2009. Undersøkelsen ble gjennomført av Rambøll management, og er lagt opp etter samme lest som undersøkelsene dette firmaet har gjort for UiO og NTNU. Svarprosent er totalt 52, høyere blant mastergradskandidater enn andre. Resultatene er publisert i form av en rapport.

http://www.uia.no/no/portaler/aktuelt/nyhetsarkivet/3_av_4_er_fornoeyd_med_uia-studiene

UITs kandidatundersøkelser

Karrieresenteret ved UiT har gjennomført kandidatundersøkelser i 2009 og 2011. De har henvendte seg til studenter på alle nivåer. Undersøkelsene er gjennomført av TNS Gallup. Tema er overgang fra utdanning til arbeid, nåværende arbeidssituasjon og utdanningens relevans. Svarprosenten for 2012-

undersøkelsen er 53 prosent, og resultatene er publisert i form av rapporter http://uit.no/studenter/karrieresenter/artikkel?p_document_id=180501

UMBs kandidatundersøkelse

UMB foretok i 2010 en undersøkelse blant kandidater som ble uteksaminert i årene 2005-2009. Undersøkelsen gikk ut til kandidater på alle studienivå (bachelor, master PhD), og ble gjennomført av Opinion. Tema er overgang fra utdanning til arbeid og vurdering av utbyttet av utdanningen. Svarprosenten var 34,5. Resultatene er publisert i form av en Power-pont-presentasjon, omgjort til rapport. http://www.umb.no/statisk/forsiden/Kandidatundersokelse_2010.pdf

StudData

En annen undersøkelse som bør nevnes, er StudData ved Senter for profesjonsstudier (SPS), Høgskolen i Oslo og Akershus. Dette er en database som er etablert med formålet å studere rekruttering og kvalifisering til profesjonell yrkesutøving. Databasen gir grunnlag for, og inneholder, panel- og forløpsstudier, der første undersøkelsesår var 2000. Studentene deltar i undersøkelsen etter at de har startet i studiene, ved slutten av studiet, samt noen år etter uteksaminering (3 år og 6 år etter). Undersøkelsene som foretas noen år etter eksamen, er ikke en kandidatundersøkelse lik de vi har omtalt over, men kan sammenliknes med enkelte av NIFUs spesialundersøkelser. Undersøkelsene er innrettet mot yrkesutøvelsen som profesjonsutdannet. Undersøkelsen omfatter tyve profesjoner/profesjonsutdanninger. StudData-prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd og Høgskolen i Oslo. (<http://www.hioa.no/Forskning/FoU-SPS/prosjekter/StudData.>)

Oppsummering om norske undersøkelser

Listen over norske kandidat- og arbeidsmarkedsundersøkelser er ikke uttømmende, men illustrerer at det foretas en rekke undersøkelser om overgangen fra utdanning til arbeid. StudData-prosjektet, som fokuserer på høgskoleprofesjoner, resulterer i en rekke forskningsrapporter og vitenskapelige artikler. De øvrige kandidatundersøkelsene som er nevnt over, representerer trolig noen av de kvalitetsmessige bedre undersøkelsene på dette feltet, og ligger også lett tilgjengelige på internett.

Noen av undersøkelsene har høy svarprosent. Dette er et kvalitetstegn som er rimelig å relatere til godt arbeid med datainnsamlingen. I tillegg kan det ha betydning at kandidatene har høy lojalitet til lærestedet de har gått på; om lærestedene selv står bak undersøkelsen, kan dette bidra til høy oppslutning. Andre undersøkelser har lav svarprosent, noe som blant annet kan skyldes at det er satt av begrensede ressurser til datainnsamling, eller at (epost-)adresselistene ikke er godt nok oppdaterte. Spørsmålene som stilles er ofte gode, men et fellestrekk ved undersøkelsene er at de i liten grad er sammenlignbare med andre læresteder, ettersom spørsmål, måletidspunkt og utvalg er forskjellige.

Flere av undersøkelsene inneholder informasjon om kandidater på ulike nivåer og som er uteksaminert på ulike tidspunkter. Dette er ikke noe problem i seg selv, men når analysene ikke kontrollerer for slike forhold er det en svakhet. Det er eksempelvis forskjell på å være arbeidsledig som nyutdannet og fem år etter endt utdanning, og det er forskjell på å ha behov for videre utdanning etter doktorgrad i forhold til etter bachelorgrad.

Det er ellers verd å merke seg at tematikken i mange undersøkelser er nokså lik den som er i Kandidatundersøkelsen, og at det i liten grad benyttes institusjonsspesifikke spørsmål.

Sett fra et samfunnsøkonomisk perspektiv kan en stille spørsmål ved om det er hensiktsmessig at lærestedene utvikler egne undersøkelser som ikke kan sammenliknes med andre og hvor data ikke er tilgjengelig for andre, samtidig som det finnes en nasjonal undersøkelse (Kandidatundersøkelsen) som kan utvides for å dekke flere behov.

3.2 Kandidatoppfølginger i andre land

I dette avsnittet skal vi se nærmere på hvilke land som gjennomfører løpende kandidatoppfølginger og hvordan de er organisert i de ulike landene. I tillegg til spørreskjemabaserte undersøkelser, har vi også inkludert informasjon om enkelte registerbaserte undersøkelser med lignende tematikk. Omfanget av tilgjengelig informasjon om de ulike undersøkelsene, på språk som forfatterne av denne rapport behersker, varierer. Vår framstilling av de enkelte undersøkelsene har derfor noe ulikt detaljeringsnivå. Mot slutten av kapittelet er informasjon om kandidatoppfølginger i ulike land satt opp i en tabell.

Vi skal starte med å se på hvilke land det dreier seg om, før vi sier noe om undersøkelsesoppleggene i de aktuelle landene.

3.2.1 Hvilke land gjennomfører kandidatoppfølginger?

Informasjon om hvilke land som gjennomfører kandidatoppfølginger har vi i hovedsak fra et internasjonalt nettverk ledet fra INCHER-Kassel, International Graduate Survey Network (INGRADNET) <http://www.uni-kassel.de/incher/ingradnet/>. Dette nettverket har utgangspunkt i de land som deltok i de internasjonale kandidatene CHEERS (Schomburg og Teichler 2006) og REFLEX (Allen and Van der Velden 2011). I tillegg har vi søkt etter informasjon på internett.

Vi har funnet fram til et knippe land som har lange tradisjoner for å gjennomføre nasjonale kandidatundersøkelser; Sverige, Nederland, Sveits, Frankrike Italia og Australia. Canada har gjennomført kandidatundersøkelser flere ganger, men de gjennomføres sporadisk. Tyskland har relativt nylig kommet i gang med nasjonale kandidatundersøkelser, og det er en rekke land i sentral- og Øst-Europa som har gjennomført kandidatundersøkelser de senere år. Eksempler på dette er Østerrike, Tsjekkia og Ungarn. Flere land har deltatt i de internasjonale kandidatundersøkelsene CHEERS og REFLEX.

I de nordiske land er det kun Norge og Sverige som gjennomfører regelmessige, spørreskjemabaserte kandidatundersøkelser. Finland har statistikk for overgangen mellom utdanning og arbeid, men denne er registerbasert. Vi fant ingen nasjonal kandidatundersøkelse i Danmark, men en rekke enkeltundersøkelser av læresteder. Island og Færøyene deltok i en nordisk kandidatundersøkelse i 2007, men gjennomfører ingen regelmessige kandidatundersøkelser selv.

3.2.2 Organisering, undersøkelsesdesign og formål

Undersøkelsene er organisert svært forskjellig i de ulike landene. I Sverige, Sveits og Canada er det landenes statistikkbyråer som gjennomfører undersøkelsene, mens undersøkelsene i en del andre land gjennomføres av andre statlige organer, som regel underlagt eller med tilknytning til, landets utdanningsdepartement. I noen tilfeller ser vi også at sammenslutninger av læresteder er involvert i undersøkelsene (Tyskland, Italia).

Sverige har siden 1996 gjennomført en undersøkelse tre år etter avsluttet utdanning. Undersøkelsen utføres annet hvert år. Undersøkelsen kalles «Inntrådet på arbeidsmarknaden», og er en videreføring av lignende undersøkelser som har vært foretatt siden 1960-tallet. Målgruppen er studenter på lavere grad, høyere grad og med forskerutdanning, og det finnes også en tilsvarende undersøkelse av kandidater fra videregående opplæring. Det foretas at vektet utvalg av kandidater som uteksamineres. Doktorgradskandidater er med i undersøkelsen, og som vi skal se seinere, er dette tilfelle i flere andre land. I følge SCB er

*«Syftet med undersökningen *Inträdet på arbetsmarknaden bland högskoleexaminerade och forskarexaminerade* är i första hand att beskriva inträdet på arbetsmarknaden för dessa grupper.»*

Videre heter det:

«De viktigaste användarna av statistiken är universitet och högskolor, Högskoleverket, Skolverket och Utbildningsdepartementet. Statistiken används för beskrivningar av de möjligheter som olika utbildningar ger för inträde och etablering på arbetsmarknaden. Innehållet i undersökningen är beslutat i samråd med programrådet för programmen Utbildningarbetsmarknad och Prognosinstitutet, där det finns representanter från Högskoleverket, Skolverket, AMS, NUTEK, Göteborgs- och Stockholms universitet, Näringsdepartementet samt Utbildningsdepartementet.»

For mer informasjon, se <http://www.scb.se/UF0512> .

Sveits statistikkbyrå (FSO) gjennomfører kandidatundersøkelser på oppdrag fra State Secretariat for Education and Research og the Federal Office for Professional Education and Technology. Det er uvisst hvilken rolle oppdragsgiver spiller i forbindelse med utforming av undersøkelsen. FSO har et mer ambisiøst undersøkelsesdesign enn i de har i Sverige. De foretar undersøkelser både ett og fem år etter endt utdanning (panelundersøkelse). Undersøkelsene foretas hvert annet år, og det er fulltelling av kandidater I likhet med Sverige er doktorgradskandidater også inkludert i undersøkelsen. FSO gir følgende beskrivelse av undersøkelsen:

«The survey's main focus is the employment and educational situation of graduates of institutions of higher education one and five years after graduation. Among the questions it seeks to answer are: How does the labour force participation rate change? What are the decisive factors for a successful transition to the labour market? The survey findings are used as an information tool for various institutions of higher education and as guidelines for educational and employment authorities and career counselling services.»

http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/en/index/infothek/erhebungen_quellen/blank/blank/bha/01.html

Også i **Canada** har det nasjonale statistikkbyrået ansvar for kandidatoppfølginger. I likhet med Sveits, gjennomfører Canada to undersøkelser; to og fem år etter endt utdanning. Imidlertid gjennomføres undersøkelsene ikke etter en bestemt plan, og det ser ikke ut til å ha blitt foretatt noen undersøkelser de senere år. I likhet med Sverige og Sveits, er doktorgradskandidater inkludert i undersøkelsen. Undersøkelsen omfatter bare kandidater fra offentlige læresteder. Ifølge Statistics Canada er

«This survey was designed to determine such factors as: the extent to which graduates of postsecondary programs had been successful in obtaining employment since graduation; the relationship between the graduates' programs of study and the employment subsequently obtained; the graduates' job and career satisfaction; the rates of under-employment and unemployment; the type of employment obtained related to career expectations and qualification requirements; and the influence of postsecondary education on occupational achievement.»

<http://www23.statcan.gc.ca:81/imdb/p2SV.pl?Function=getSurvey&SurvId=20168&SurvVer=3&Instald=15771&InstaVer=11&SDDS=5012&lang=en&db=imdb&adm=8&dis=2>

I de andre landene vi har sett på, gjennomføres kandidatundersøkelsene av andre enn landets statistikkbyrå.

I **Nederland** ble det inntil nylig gjennomført i alt fire ulike kandidatundersøkelser hvorav to var for høyere utdannede; HBO-monitor (høyere profesjons- yrkesfaglig utdanning) og WO-monitor (universitetsutdanning). Den siste av de to, WO-monitor, er nå avviklet. Kandidatundersøkelsene er koordinert gjennom School-leaver Information System (SIS). Undersøkelsene er et samarbeid mellom henholdsvis HBO-raad, VSNU (sammenslutninger av lærestedene), ROA (Research Centre for Education and the Labour Market) som faglig ansvarlig, og DESAN ansvarlig for selve datainnsamling. Undersøkelsene gjennomføres årlig, ett og et halvt år etter endt utdanning. Informasjon fra SIS

fungerer som en nasjonal, representativ datakilde. Lærestedene har hatt mulighet til å komme med egne spørsmål. Undersøkelsene omfatter ikke doktorgradskandidater. Ifølge ROAs hjemmeside er:

«School-leavers Information System (SIS) is designed to function as a monitoring instrument for the transition from school to work, covering the full breadth of the Dutch education system.....Besides being an instrument for quality control by education institutions, the information contained in SIS serves as a nationally representative data source, the social and scientific value of which lies in increasing the insight into the transition from school to work..... In addition, the data is often used for more specific and/or in-depth analyses for various stakeholders.»

I **Storbritannia** gjennomføres kandidatoppfølginger i regi av HESA (Higher education statistics agency). DHLE (Destinations of Graduates from Higher Education) survey gjennomføres undersøkelser hhv. et halvt år etter endt utdanning og tre og et halvt år etter endt utdanning. Halvtårsundersøkelsene gjennomføres årlig, mens tre og et halvt år etter gjennomføres annet hvert år.

Det er institusjonene selv som gjennomfører undersøkelsene, etter retningslinjer fra HESA. Alle offentlig finansierte læresteder deltar i halvtårsundersøkelsene, og et utvalg av de som svarte på halvtårsundersøkelsen deltar i undersøkelsen tre og et halvt år etter. Undersøkelsene omfatter også doktorgradskandidater.

«The first stage, or early survey, aims to find out what leavers are doing six months after they qualified from their HE course. The second stage, or longitudinal survey, is a follow-up survey that aims to find out what qualifiers are doing a further three years on.»

Den andre undersøkelsen dekket følgende tema; hovedaktivitet, sysselsettings situasjon, etter/videreutdanning, aktiviteter etter første undersøkelse, tilfredshet med «grunnutdanning» og foreløpig karriere.

Halvtårsundersøkelsene har en svært høy oppslutning på nærmere 80 prosent i gruppen nasjonale fulltidsstudenter. Oppfølgingsundersøkelsen har en oppslutning på rundt 25 prosent (Little 2011). Det lages indikatorer på institusjonsnivå fra den første undersøkelsen, men ikke den andre.

I **Frankrike** er det CEREQ (Centre for research on Education, Training and Employment)⁷ som har ansvar for kandidatundersøkelser. Det gjennomføres undersøkelser tre, sju og ti år etter endt utdanning. Undersøkelser tre år etter gjennomføres hvert tredje år, mens de andre undersøkelsene gjennomføres mer sporadisk. Undersøkelsen omfatter et *utvalg* av alle som forlater utdanningssystemet, med eller uten vitnemål, og favner fra elever som dropper ut fra videregående skole til doktorgradskandidater.

I **Italia** er det AlmaLaurea som gjennomfører kandidatoppfølginger. AlmaLaurea er et konsortium av italienske universiteter med støtte fra den italienske utdannings- og forskningsdepartementet. Ifølge hjemmesidene deres er konsortiet «aimed at being a reference point for everyone who deals at different levels with issues like academic studies, employment and youth conditions». AlmaLaurea er langt mer enn en kandidatundersøkelse, det er også en database der arbeidsgivere og arbeidstakere kan matches. De ønsker å være innovative, og har en godt utviklet nettside der man selv kan plukke ut de resultatene man er interessert i. <http://www2.almalaurea.it/cgi-php/universita/statistiche/tendine.php?LANG=en&CONFIG=occupazione&anno=2011>

Hvert år undersøkes kohorter uteksaminert for ett, tre og fem år siden. Undersøkelsen dekker om lag 75 prosent av italienske kandidater, men doktorgradskandidater er ikke med. I 2011 var nærmere 400 000 kandidater inkludert.

---

⁷ På hjemmesiden heter det: Céreq is a public body working under the aegis of both the Ministry for National Education, the Ministry for Economy, Industry and Employment, the Ministry of Labour, Social Relations, Family, Solidarity and City.

I **Tyskland** gjennomføres kandidatoppfølginger i regi av «Kooperationsprosjekt absolventstudien» (KOAB). Det er en relativt fersk sammenslutning av læresteder som arbeider for å fremme arbeidet med kandidatoppfølginger, og arbeidet koordineres av International Centre for Higher Education Research ved Universitetet i Kassel (INCHER-Kassel). Det er utarbeidet et felles spørreskjema, men det enkelte lærested står fritt til å inkludere egne spørsmål. Det er frivillig for lærestedene å delta i undersøkelsen. Nettverket gjennomførte den første undersøkelsen i 2007/2008. Undersøkelsen foretas ett og et halvt år etter endt utdanning og skal gjennomføres årlig. Om lag 50 læresteder deltar i og responsraten ligger rundt 50. Undersøkelsen omfatter ikke doktorgradskandidater. <http://koab.uni-kassel.de/en/koab.html>

Østerrike gjennomførte i 2009/2010 en omfattende kandidatundersøkelse som dekket årskullene 2003/2004 – 2007/2008. Undersøkelsen ble gjennomført på oppdrag av kunnskapsdepartementet, og ble utført i samarbeid med INCHER-Kassel.

Australia har, som Norge, gjennomført kandidatundersøkelser siden 1972. Australian Graduate Survey (AGS) gjennomføres av Graduate Careers Australia (GCA), en organisasjon finansiert av australske myndigheter. Undersøkelsen sendes til studenter som fullfører en grad som ble uteksaminert året før, de mottar skjemaet ca. 4 måneder etter endt utdanning. Den sendes til kandidater på alle nivå. De fleste australske universitetene er med i undersøkelsen

Undersøkelsen består av to deler, men er likevel kortfattet. Den ene delen dreier seg om overgang fra utdanning til arbeidsmarked, Graduate Destination Survey (GDS). Den andre og en som dreier seg om vurdering av utdanning og egne ferdigheter. Bachelor- og masterkandidater mottar Course Experience Questionnaire (CEQ), mens PhD kandidater mottar skjemaet The Postgraduate Research Experience Questionnaire (PREQ). Undersøkelsen har til hensikt å tjene flere typer brukere:

«AGS data provide valuable insights for higher education policy makers, workforce planners and researchers, academics and administrators, and, of course, the graduates themselves. Findings from the GDS also assist prospective higher education students to make informed course and career decisions, and careers advisors can integrate these findings into their career counselling practices.»

Resultater og annen dokumentasjon publiseres i en rekke rapporter gjennom Graduate Careers Australias nettside <http://start.graduatecareers.com.au>.

3.2.3 Internasjonale kandidatundersøkelser

Det har vært gjennomført to store EU-finansierte kandidatundersøkelser, der mange europeiske land deltok. Den første, CHEERS (Higher Education and Graduate Employment in Europe) som ble gjennomført høsten 1998/våren 1999, i blant kandidater uteksaminert i 1994/95

REFLEX (The Flexible Professional in the Knowledge Society), ble gjennomført 2005 i (opprinnelig) 13 land blant kandidater uteksaminert i 1999/2000, med støtte fra EUs sjette rammeprogram. (Flere land knyttet seg til undersøkelsen senere.) I kjølvannet av REFLEX ble det gjennomført en tilsvarende undersøkelse i Litauen, Polen, Ungarn, Slovenia og Tyrkia, gjennom et EU-prosjekt kalt HEGESCO (*Higher Education as a Generator of Strategic Competences*).

3.2.4 Sammenligning av andre lands undersøkelser

Tabell 3.1 oppsummerer noen viktige hovedtrekk ved de kandidatoppfølgningene vi har gjennomgått.

Tabell 3.1. Oversikt over kandidatoppfølginger i en del land

Land	Hvem samler inn	Undersøkelsetidspunkt (ant år etter eksamen)	Hypighet	Utvalg	Publisering	Svarprosent	Mulighet for tillegg-utvalg/-spørsmål
Sverige	SCB (Statistisk sentralbyrå)	3	Annet hvert år	Utvalg av utdannede fra høyere utdanning, inklusive forsker-utdannede.	SCB i november ca 3 ½ år etter	62% (2010)	Ja
Finland	Statistisk Sentralbyrå, registerstatistikk	Ved slutten av det året utdanningen avsluttes	Hvert år	Registerbasert. Omfatter også doktorgradsutdanning.	Statistisk sentralbyrå		
Nederland	HBO-raad og VSNU-raad (Association of Universities etc.)/ROA, DESAN	1,5 år	Hvert år	Usikker, men den sies å være representativ nasjonalt.	ROA utarbeider publikasjoner, også for det enkelte lærested	39% HBO	Ja, det enkelte lærested kan komme med tilleggsspørsmål
Tyskland	Institusjoner tilknyttet «Kooperations-projekt Absolventen-studien»	1,5 år	Hvert år	Frivillig deltakelse av læresteder	På nettverkets hjemmeside	50% (2010)	Ja, institusjonene står fritt
Storbritannia	HESA (Higher education statistics agency) og institusjonene. Institusjonene har ansvaret for gjennomføring av undersøkelsene.	0,5 og 3,5 år	Halvtårsundersøkelse: hvert år. Tre og et halvt år etter: annet hvert år	Alle kandidater fra offentlige finansierte læresteder i halvtårsundersøkelse. Et utvalg av de som svarte på den første undersøkelsen. Inkluderer doktorgrad.	HESA	70-80 % for halvtårsundersøkelse (2009) 26 % tre og et halvt år etter (2009)	Ja, og hvert lærested får data for sitt lærested
Frankrike	CEREQ (Centre d'études et de recherche sur les qualifications)	3,7 og 10 år	Hvert tredje år gjennomføres en tre år etter undersøkelse	Et utvalg studenter som forlater utdanning med eller uten vitnemål. Både videregående og høyere utd., inklusive doktorgrad	CEREQ	(?)	
Sveits	Federal Statistical Office på vegne av the State Secretariat for Education and Research and the Federal Office for Professional Education and Technology	1 og 5 år (panelundersøkelse)	Annet hvert år	Alle deltar i den første undersøkelsen, bare de som har besvart den første undersøkelsen deltar i den andre. Omfatter også doktorgrader	Federal Statistical Office	Etter 1 år: 65%, etter 5 år: 60%	
Italia	AlmaLaurea.	1,3 og 5	Hvert år	Om lag 70% av alle kandidater	AlmaLaurea	Ca 80%	

Tabell 3.1. (forts.)

Land	Hvem samler inn	Undersøkelses-tidspunkt (ant år etter eksamen)	Hyppighet	Utvalg	Publisering	Svarprosent	Mulighet for tilleggsutvalg/spørsmål
Østerrike	INCHER Kassel og Alpen-Adria university of Klagenfurt, på oppdrag av det østerrikske utdanningsdepartementet	1,5 - 6,5	Enkeltundersøkelse i 2009/2010	Fulltelling		25%	
Canada	Statistics Canada	2 og 5	Irregulær	Et utvalg kandidater fra offentlige læresteder undersøkes to år etter. De som svarte i første undersøkelse deltar i den andre. Inkluderer doktorgrader.	Statistics Canada	68% (2005)	
Australia	Graduate careers Australia	Ca. 4 mnd.	Årlig	Alle	Graduate Careers Australia	60-65% (blant australske stud.)	Nei

3.2.5 Styrker og svakheter ved ulike typer organisering og undersøkelsesdesign

Som det framgår ovenfor, varierer undersøkelsesdesignet for kandidatoppfølginger i de ulike land mye. Dette kan nok i en viss utstrekning gjenspeile at ulike formål tillegges noe ulik vekt i de forskjellige land. Som det også framgikk, synes arbeidsmarkedsaspektet å være overordnet, eller spille en svært viktig rolle, i samtlige undersøkelser. Utdanningens betydning for en vellykket overgang til arbeidsmarkedet og for den videre karrieren, det vil si utdannings relevans for arbeidsmarkedet og videre kompetanseutvikling, synes å være en overordnet målsetting i de fleste land. I få land nevnes eksplisitt at kandidatundersøkelsene (også) er et redskap for å vurdere utdanningens kvalitet.

Flere land gjennomfører undersøkelser der kandidaten følges over flere år i gjentatte undersøkelser av samme kull. Slike *panelundersøkelser* gir et spennende og rikt datamateriale som gir mulighet for ulike studier av sammenhengen mellom utdanning og utvikling i yrkeskarrieren over tid, videreutvikling av kompetanse, kompetanseutnyttelse og studier av utdanningens relevans. Likevel er det er overraskende at så mange foretar panelundersøkelser med de frafallsproblemer som vanligvis knyttes til denne typen undersøkelser. De foreliggende undersøkelsene gir imidlertid ikke inntrykk av store frafallsproblemer, men problemene kan også være underkommunisert.

Et alternativ til panelundersøkelser er retrospektive undersøkelser lengre tid etter eksamen for eksempel tre år etter som de har i Sverige. En undersøkelse tre år gir gode data for når det gjelder forhold som for eksempel utdanningens relevans for arbeidsmarkedet og kompetanseutnyttelse, men et mer grovkornet bilde av selve overgangsfasen. Dette har dels sammenheng med de metodiske utfordringene som knytter seg til denne typen undersøkelser. Problemer med å huske timingen på enkelte hendelser, eller i det hele tatt å huske hendelsene, kan føre til at dataene er beheftet med minnefeil. I denne typen undersøkelser kan det også oppstå problemer knyttet til at kandidatenes vurderinger/holdninger til forhold/hendelser som ligger tilbake i tid endres over tid.

Den tyske og den nederlandske undersøkelsen legger eksplisitt vekt på at kandidatundersøkelsene er et redskap for å vurdere utdanningens kvalitet. Men studentenes vurderinger av utdanningen står også sterkt i den australske undersøkelsen, som har et eget skjema med godt utviklede måleinstrumenter. Den italienske undersøkelsen nevner også den økte etterspørselen etter data helt ned på kursnivå fra de enkelte institusjonene. Flere land nevner også lærestedene som viktige brukere av undersøkelsenes resultater. Internasjonalt har det den siste tiden vært en økt fokusering på rangering av læresteder, noe som sannsynligvis har bidratt til større konkurranse lærestedene imellom. Den økte konkurransen har ført til en økt etterspørsel etter data som kan brukes i deres profilering/markedsføring av egen institusjon og til å avdekke sterke og svake sider i utdanningstilbudet.⁸ En økt vektlegging av betydningen av ulike sider ved utdanningen i kandidatundersøkelsene vil tilsa at man gjennomfører en kandidatundersøkelse relativt kort tid etter endt utdanning.

De fleste undersøkelsene vi har sett på er finansierte av de aktuelle lands myndigheter. Men de senere år har vi også sett at det har blitt etablert kandidatundersøkelser etter en *nettverksmodell*, der det er institusjonene selv som finansierer undersøkelsene. Den tyske nettverksmodellen har blitt eksportert til Østerrike, men også til flere utviklingsland, i tillegg til Østerrike. Et senter ved Universitetet i Kassel (International Centre for Higher Education Research - INCHER) driver omfattende opplæringsvirksomhet for gjennomføring av såkalte «tracer studies» i en rekke land, som for eksempel Indonesia, Kenya, Etiopia og Guatemala. Totalt sett er denne modellen mer ressurskrevende, fordi den forutsetter at institusjonene selv setter av 1-2 årsverk for å arbeide med undersøkelsen.

---

⁸Her hjemme har Kvalitetsreformen og det nye finansieringssystemet også bidratt til større konkurranse lærestedene imellom og økt etterspørsel etter institusjonsdata.

4 Oppsummering og diskusjon

I dette kapittelet skal vi kort oppsummere hvilke fellestrekk og forskjeller det er mellom NIFUs kandidatundersøkelse og andre kandidatoppfølginger, og peke på en del utviklingsmuligheter og utfordringer som Kandidatundersøkelsen står over for.

4.1 Kandidatundersøkelsen i forhold til andre studier av overgang fra utdanning til arbeidsmarked

Sammenlignet med andre kandidatoppfølginger i Norge, ser vi at Kandidatundersøkelsen har lengre tradisjoner og lengre tidsserier, og at den er bygd opp med forskning som formål, noe som også innebærer at de innsamlede data benyttes til flere formål enn enkle tabellrapporteringer. Det foregår en betydelig vitenskapelig publisering med utgangspunkt i data fra Kandidatundersøkelsen. Den innhenter mer detaljert informasjon om yrke og næring enn andre norske undersøkelser. Vi registrerer også at det er få tema i lærestedenes undersøkelser som ikke dekkes av Kandidatundersøkelsen, og at de lokale undersøkelsene gjør lite bruk av institusjonsspesifikke spørsmål. Tematisk sett burde flere læresteder kunne få dekket sine behov gjennom Kandidatundersøkelsen, men vi ser at de lokale undersøkelsene oftest baserer seg på et bredere utvalg av kandidater; flere årskull og flere studienivå. En viktig forskjell mellom NIFUs Kandidatundersøkelse og undersøkelser utført ved lærestedene, er imidlertid muligheten for sammenlikninger på tvers av læresteder.

Sammenlignet med kandidatoppfølginger i andre land, skiller Kandidatundersøkelsen seg ut ved at den har pågått svært lenge. Den skiller seg også ut ved at fokuset er på høyere grads kandidater – mange land har både bachelor og PhD-studenter inkludert. Måletidspunktet som inngår i tidsserieanalysene – et halvt år etter avsluttet utdanning – er kortere tid etter eksamen enn det som er vanlig i andre land (med unntak av Storbritannia og Australia). Samtidig gir spesialundersøkelsene som NIFU gjennomfører, fleksibilitet til å gjøre undersøkelser på andre tidspunkter, og har gjort det nokså enkelt for Norge å integrere Kandidatundersøkelsen i internasjonale kandidatundersøkelsesopplegg. Kandidatundersøkelsen har i mindre grad enn andre lands undersøkelser benyttet panelstudier.

Selv om NIFU har gjennomført undersøkelsene over lengre tid enn de fleste andre, ser vi at flere land har et fast institusjonalisert opplegg. Vi ser også at det er samme institusjon som gjennomfører undersøkelsene de ulike årene, slik at det etableres tidsserier. Vårt inntrykk er også at undersøkelsene i disse landene har en stabil finansiering fra sentrale myndigheter.

4.2 Utviklingsmuligheter og utfordringer

Kandidatundersøkelsen har lange og sterke tradisjoner, men kan også ha behov for fornyelse, blant annet for å imøtekomme nye kunnskapsbehov. Eksempelvis har myndigheter, læresteder og organisasjoner vist økende interesse for informasjon på lærestedsnivå, og det er økt interesse for kandidatenes *vurderinger* av utdanning og lærested. Nedenfor skisserer vi noen utviklingsmuligheter og utfordringer.

4.2.1 *Fleksibilitet*

Det er viktig å arbeide for økt fleksibilitet i undersøkelsen, slik at den kan ivareta ulike aktørers behov. Mulighetene ligger der allerede, men det er viktig å gjøre aktuelle aktører klar over den fleksibiliteten som faktisk finnes.

Økt bruk av fleksible løsninger (f.eks. tilleggsutvalg, tilleggsspørsmål) bør kunne redusere lærestedenes behov for å foreta egne undersøkelser blant nyutdannede. Samtidig må vi ha et realistisk forhold til at en del læresteder fortsatt vil ønske sine egne kandidatundersøkelser. NIFU har de senere årene satt i gang tiltak for å gi læresteder mer informasjon om hvilke muligheter som foreligger; brev til læresteder der de informeres om muligheten for å bestille spesialanalyser, utarbeidelse av en brosjyre om Kandidatundersøkelsen, invitasjon til seminarer, og informasjon om tilpasningsmuligheter og spesialanalyser gjennom foredrag og annen utadrettet virksomhet.

Dialogen med oppdragsgiver om undersøkelsens profil kan også med fordel være tettere. Jevnlige dialog-/orienteringsmøter, er et mulig tiltak.

Men økt fleksibilitet må ikke gå på bekostning av undersøkelsens kvalitet. Tilleggsutvalg er relativt enkelt å håndtere, men det er ikke hensiktsmessig å åpne for store mengder tilleggs-/spesialspørsmål fra ulike aktører i én og samme undersøkelse. Om spørreskjemaet blir for langt, kan det gå ut over svarprosenten.

Nettverksmodellen som brukes i Tyskland og en del andre land anses som mindre aktuell i norsk sammenheng. Den har stor grad av fleksibilitet, og kan gi detaljerte tilbakemeldinger til lærestedene, men er mindre egnet til forskningsformål og er totalt sett langt mer ressurskrevende. Vårt inntrykk er at nettverksmodeller i første rekke oppstår i land der myndighetene ikke ønsker å ta nasjonalt ansvar for jevnlig kandidatundersøkelser, eller der det er svært mange utdanningsinstitusjoner slik at nasjonale fulltellinger blir vanskelige å administrere.

4.2.2 *Utvalgsstørrelse og -innretning*

Kandidatundersøkelsen kan med relativt enkle grep utvides til å omfatte flere grupper. Nedenfor gjør vi rede for noen interessante utvidelsesmuligheter.

Fulltelling av mastergradskandidater

Kullene av mastergradskandidater har etter hvert blitt så store at det trekkes utvalg av de største kandidatgruppene. Dette gjøres av kostnadshensyn, og fungerer fint når formålet er å undersøke arbeidsmarkedstilpasningen for kandidater med ulike typer utdanninger. Om man eksempelvis trekker ut halvparten av kandidatene som uteksamineres innenfor realfag, er dette tilstrekkelig til å gi et godt bilde av overgangen fra utdanning til arbeidsmarked for realfagskandidater generelt, men ikke enkeltutdanninger innenfor realfag.

Men om man ønsker å bryte ned resultatene på lærestedsnivå, eller undergrupper av realfagskandidater, havner man ofte i en situasjon der det er blitt svært få kandidater i hver gruppe, faktisk også om det ikke er trukket utvalg. Dette kan ses som et argument for at kandidatkullene bør fulltelles. En mulighet kunne være at det innføres rullerende utvalg, dvs. at ikke alle grupper av mastergradskandidater inngår i hver halvtårsundersøkelse. På den annen side vil det medføre at det går fire år eller mer mellom hver undersøkelse for en del av utdanningsgruppene. En fulltelling av

vårkullet av mastergradskandidater innebær at utvalgsstørrelsen vil være over 7000 personer for mastergradskandidater alene. Hvor mange som er med i undersøkelsen, er først og fremst et kostnadsspørsmål (jo større utvalg, dess mer ressurser går med til porto, koding etc.).

Inkludering av flere utdanningsnivå og fag

Kandidatundersøkelsen i Norge har tradisjonelt fokusert på kandidater med høyere grad, men kandidater med utdanning på lavere grad har vært inkludert i enkelte undersøkelser. Gjennomgangen av de ulike lands kandidatundersøkelser, og av kandidatoppfølginger gjennomført av norske læresteder, viser at i de fleste har med både lavere og høyere grads kandidater. Likeledes blir doktorgradskandidater også inkludert i flere undersøkelser, for eksempel i Sverige, Frankrike, Sveits, Storbritannia og Canada. Land som Sverige og Frankrike har også jevnlig kandidatundersøkelser for personer med videregående utdanning.

Som nevnt har enkelte grupper av lavere grads kandidater vært inkludert i Kandidatundersøkelsen av og til. Eksempler på dette er ingeniører, sykepleiere og lærere. I 2007 inkluderte undersøkelsen bachelorkandidater fra universitetene, og det viste seg at en høy andel av universitetsbachelorene gikk videre til mastergrad (Arnesen og Waagene 2009). Dette illustrerer at det er utfordrende å lage en undersøkelse om «overgang fra utdanning til arbeid» for universitetsbachelor; om man fortsatt er i utdanning kan undersøkelsen oppleves som mindre relevant.

Blant høgskolebachelorene er det en høyere andel som går ut i arbeid, og det er absolutt mulig å inkludere disse gruppene i Kandidatundersøkelsen på jevnlig basis. En utfordring knyttet til dette er at kandidattallene er høye, noe som kan innebærer store kostnader til datainnsamling, særlig om man ønsker en fulltelling. I følge NSD ble det uteksaminert i underkant av 25 000 lavere grads kandidater i vårsemesteret 2011 hvorav rundt 6 800 ble uteksaminert fra universitetene og 17 500 fra høgskolene.

Årsaken til at kandidater med doktorgrad ikke er inkludert i den løpende norske kandidatundersøkelsen kan ses sammenheng med at doktorgradskandidater tradisjonelt har blitt ansett som en liten, eksklusiv gruppe som primært er sysselsatt innenfor forskningssektoren. Dette har endret seg en del i løpet av de siste 10-20 årene. Gruppen er ikke lenger så liten, og antall avlagte doktorgrader har økt fra i underkant av 400 doktorgrader i 1990 til over 1300 i 2011. Innføring av det nye gradssystemet som ble introdusert i forbindelse med Kvalitetsreformen i 2003, innebærer en nedkorting av studietiden med ca. ett år. Dette vil sannsynligvis føre til at stadig flere tar en høyere grad og en doktorgrad.

De nye PhD-kandidatene må sannsynligvis i økende grad måtte finne seg jobber utenfor forskningssektoren og vil trolig på sikt bli likere høyere grads kandidater hva angår hvor i arbeidsmarkedet de jobber. En undersøkelse av doktorgradskandidater uteksaminert i 2002 og 2005 viste at nærmere 60 prosent oppga at det var krav om doktorgrad i deres nåværende stilling, mens 40 prosent oppga at kvalifikasjonskravet lå lavere enn doktorgrad. (Kyvik og Olsen 2007). Sett i lys av dette bør det vurderes om PhD-kandidatene bør inkluderes i Kandidatundersøkelsen, eller om man på annet vis bør foreta regelmessige undersøkelser av PhD-kandidaters overgang fra utdanning til arbeidsmarked. En økende andel av dem som tar doktorgrad i Norge har bakgrunn fra andre land, og det er også interessant å få bedre oversikt over hvor mange av dem som blir i Norge.

Når Kandidatundersøkelsen ikke inkluderer andre grupper enn høyere grads kandidater på *fast basis*, og det har variert hvilke og hvor mange grupper med lavere grad som er med, er grunnen hovedsakelig pragmatisk og knyttet til kostnader. Innenfor dagens ressursrammer er det ikke mulig å utvide utvalget vesentlig. Tilleggsundersøkelser forutsetter som hovedregel at NIFU får et oppdrag om dette. Å kutte ned (ytterligere) på antallet høyere grads kandidater, medfører at det blir svært få personer innenfor enkelte utdanninger, så dette er ikke noe godt alternativ.

For øvrig er det to grupper av høyere grads kandidater som ikke er med i de ordinære kandidatundersøkelsene; medisinere og kandidater fra Handelshøyskolen BI. Medisinere har ikke vært med, ut fra de begrunnelser at de er i turnus ett halvt år etter at de er ferdige på universitetet. Dette

innebærer både at de ikke formelt har avsluttet utdanningen og at de er vanskelige å nå fordi de ofte er på flyttefot. Et tilleggsargument har vært at de har en gunstig arbeidsmarkedssituasjon. Men ettersom undersøkelsen har fått inn spørsmål om vurderingen av utdanningen, ikke bare arbeidsmarkedssituasjonen, kan medisinene være aktuelle å ta inn. Bl er flere ganger invitert til å delta, men har så lang takket nei.

Det er all grunn til å ha ambisjon om at Kandidatundersøkelsen bør adressere flere utdanningsnivå, enn det den tradisjonelt har omfattet. Inkludering av flere grupper er i første rekke et kostnadsspørsmål. NIFU har nylig gjennomført den første kandidatundersøkelsen blant fagskoleutdannede (Caspersen, Støren og Waagene 2012) og ser gjerne at dette blir den første i rekken av flere. Regelmessige undersøkelser av PhD-kandidater er også etterspurt.

Utvidelse til flere land

Det er flere grunner til at det er interessant å sammenlikne norske kandidater med kandidater i andre land. Høyere utdanning internasjonaleseres i økende grad, og lærestedene konkurrerer om kandidatene og om å tilby relevante utdanninger med høy kvalitet i et marked som er blitt mer internasjonalt. Samtidig kan det være interessant for norske myndigheter, studentorganisasjoner og andre å sammenligne relevans og kvalitet av norsk høyere utdanning med tilsvarende utdanninger i andre land. Norden er særlig interessant som sammenlikningsgrunnlag, siden de nordiske land har mange fellestrekk og felles målsetninger i utdanningspolitikken. På sikt er det en målsetting å utvide Kandidatundersøkelsen til å omfatte flere nordiske land, eventuelt i en spesialundersøkelse 2 – 3 år etter eksamen. Om dette skal bli mulig, vil det være en klar fordel at man har med partnere fra aktuelle land, både for utvalgstrekk og for kontekstuell analyse. Selve datainnsamlingen kan ivaretas av en felles, ekstern aktør. For Kandidatundersøkelsen 2011 har NIFU samarbeidet med det nederlandske firmaet DESAN, som samler inn data for den nederlandske kandidatundersøkelsen, og har også samlet inn data i den internasjonale REFLEX-undersøkelsen. Denne type samarbeid kunne utvides ved en eventuell nordisk undersøkelse.

NIFU var en sentral aktør i en kandidatundersøkelse som i 2007 ble gjennomført i Norge, Finland, Island og Færøyene (Saarikallio-Torp og Wiers-Jenssen 2010). Denne undersøkelsen ble finansiert av Lånekassen og dens søsterorganisasjoner i de andre nordiske landene. Fokuset i denne undersøkelsen var på kandidater som hadde tatt en hel grad i utlandet; den og så på studiestøttens betydning for å studere i utlandet. Spørreskjemaet som ble benyttet var i hovedsak utviklet av NIFU. Erfaringene fra denne undersøkelsen vil være svært nyttige i forbindelse med en utvidelse av Kandidatundersøkelsen til flere land.

4.2.3 Måletidspunkt

Internasjonalt er det relativt få kandidatundersøkelser som opererer med et måletidspunkt så kort tid etter eksamen som et halvt år, og det har med mellomrom blitt stilt spørsmål om hvorvidt det er et hensiktsmessig tidspunkt. Eksempelvis har det fra både læresteds- og næringslivshold vært hevdet at seks måneder etter endt utdanning er for tidlig å si noe om arbeidsmarkedssuksess og karriere. En begrunnelse for å gjennomføre undersøkelsen tidlig har vært dens funksjon som «temperaturmåler på arbeidslivet». I tillegg er det et argument å unngå å bryte tidsserien.

Når undersøkelsen nå i økende grad inneholder spørsmål knyttet til utdanningens kvalitet og relevans, så er det også et poeng at slike spørsmål besvares kort tid etter at utdanningen er fullført, mens kandidatene ennå har studietiden friskt i minne. For lærestedene vil det utvilsomt også være en fordel med rask tilbakemelding på kvaliteten på utdanningen de tilbyr. Det er verd å merke seg at den australske undersøkelsen, som legger vekt på vurdering av utdanningen, foregår så tidlig som fire måneder etter avsluttet utdanning.

Gitt at vi også har spesialundersøkelser, med måletidspunkt lengre tid etter avsluttet utdanning, oppfatter vi ikke at det er tilstrekkelig gode argumenter for å endre måletidspunkt for de ordinære halvtårsundersøkelsene. Spesialundersøkelsene har hatt andre måletidspunkt, for eksempel 2,4 eller

8 år etter fullført utdanning, og dermed kan også problemstillinger knyttet til karriereutvikling ivaretas. Men det har ikke vært noe fast mønster i spesialundersøkelsene, og man kunne vurdere om annenhver spesialundersøkelse burde gjøres på et fast tidspunkt, for eksempel halvannet eller tre år etter fullført utdanning. Dette understreker betydningen av at det gjennomføres spesialundersøkelser i tillegg til de ordinære halvtårsundersøkelsene.

Panelundersøkelser med første undersøkelse relativt kort tid etter endt utdanning og deretter en ny undersøkelse etter minst tre år, vil i teorien imøtekomme samtlige databehov. Erfaringen tilsier imidlertid at frafall er en utfordring ved denne type undersøkelser. En tredje mulighet kan være en kombinasjon av en undersøkelse relativt kort tid etter eksamen og en ny undersøkelse av samme kull noen år seinere, men uten krav til at man skal ha svart i den første undersøkelsen. Da vil frafallsproblematikken bli noe redusert i forhold til en panelundersøkelse og problemene knyttet til minnefeil vil bli redusert i forhold til det bare å ha en retrospektiv undersøkelse. I Italia gjennomføres for eksempel flere undersøkelser av samme kull uten at det er panelundersøkelser. Uansett opplegg vil det være utfordringer.

4.2.4 Videreutvikling av tema

Som nevnt har hovedformålet med Kandidatundersøkelsen tradisjonelt vært å undersøke om kandidatene får arbeid etter endt utdanning, og om de får arbeid som er relevant. De senere år har undersøkelsen også inkludert spørsmål som berører utdanningens kvalitet; kandidatenes egne vurderinger av utdanningen de har tatt og lærestedet de har gått på, blant annet med hensyn til relevans for arbeidslivet. Dette er viktige perspektiver som med fordel kan videreutvikles. Kunnskapsdepartementet har signalisert at det skal gjennomføres årlige studentundersøkelser fra 2013. Noen av de samme temaene kan være aktuelle for både student- og kandidatundersøkelser, og ikke minst kunne det være interessant å sammenholde *forventninger* i studiet med de *realiteter* man møter i overgangen fra utdanning til arbeid. Man kan også tenke seg panelundersøkelser der de samme personene spørres både under og etter studiet.

Kandidatundersøkelsen har hatt rom for å legge inn spørsmål rettet mot bestemte utdanningsgrupper eller om bestemte tema. Disse har gjerne vært knyttet til andre forskningsprosjekter på NIFU. Praksisen med å legge inn spesialspørsmål bør fortsette, gjerne også som respons på henvendelser utenfra. Men det totale omfanget av spørsmål per undersøkelse bør imidlertid ikke utvides vesentlig, av hensyn til svarprosenten. Bruk av elektronisk skjema, der respondentene ledes forbi spørsmål som ikke er relevante for dem, kan imidlertid gjøre at et langt spørreskjema ikke framstår som omfattende.

4.2.5 Nye rapporteringsformer

Resultater fra Kandidatundersøkelsen har tradisjonelt vært formidlet gjennom NIFUs nettsider og rapporter, og gjennom vitenskapelige og populærvitenskapelige publikasjoner. Det har også vært mulig å bestille spesialanalyser fra NIFU, og en del læresteder har benyttet seg av muligheten til å bestille tabeller med resultater fra egen institusjon.

I 2012 får lærestedene for første gang kostnadsfri tilgang til resultater fra eget lærested gjennom en egen nettside. De får resultater for eget lærested, og kunne sammenlikne seg med gjennomsnittet for landet. Dette er et pilotprosjekt som vi ønsker å videreutvikle, både med hensyn til hvilke data som legges ut, og hvem som får tilgang til dem. En del resultater vil utvilsomt ha interesse for flere enn lærestedene selv, og eksempler på andre interessenter er Kunnskapsdepartementet, presse og (kommende) studenter. Dataene kan også være av interesse for ulike informasjonsportaler om høyere utdanning. Den italienske kandidatundersøkelsen som AlmaLaurea gjennomfører, har en interaktiv resultatformidling som det kan være verd å se mer på. Det samme gjelder den australske kandidatundersøkelsen.

Om man skal satse på økt rapportering på institusjonsnivå, har dette konsekvenser for utvalgstrekkning og utvalgets størrelse. For noen av de store utdanningsgruppene, gjøres det som nevnt ikke fulltelling

av kandidater, men trekkes et utvalg på for eksempel 50 prosent av kandidatene. Når dette brytes ned på lærested, kan det bli få kandidater i hver gruppe per lærested.

Selv uten at det er trukket utvalg, er tallgrunnlaget ofte lavt for enkeltutdanninger per lærested (Norge er et lite land med desentralisert utdanning). Dette er også en utfordring med hensyn til vår mulighet for lærestedene til å få (enkel) tilgang til resultater. Der tallgrunnlaget for det enkelte lærestedet er uforsvarlig lavt, kan det ikke offentliggjøres ut fra personvern hensyn.

4.2.6 Utfordringer med hensyn til datainnsamling

Papir versus elektronisk skjema

Det er mulig å redusere kostnadene til datainnsamling ved å utvikle muligheten for å svare via papirskjema. Da vil man slippe utgifter til trykking og scanning av skjema (og tyding av håndskrift) i åpne svarkategorier, og noe raskere kunne frambringe en analyseklar fil. Et argument mot dette er at vi må anta at svarprosenten går ned. Om lag én av tre kandidater svarte via papirskjema i 2011-undersøkelsen – en svak *oppgang* fra 2009-undersøkelsen. Selv om mange av de som foretrekker papirskjema også vil svare elektronisk dersom dette er eneste alternativ, må vi regne med at en del personer kan falle fra. Dette er svært betenkelig i en situasjon der svarprosenten allerede er synkende.

Det må tilføyes at dette er en type undersøkelse der henvendelser til utvalget uansett må skje per brevpost. Det finnes per i dag ikke noe register over epostadresser til denne gruppen. De epostadressene som lærestedene eventuelt kan ha er som regel utdatert, ettersom disse adressene ofte er knyttet opp til lærestedet (navn.navnesen@hix.no).

Oppslutning om undersøkelsen

De siste års utvikling i svarprosent gir grunn til bekymring. Det er en internasjonal trend at svarprosenten i spørreundersøkelser går nedover. Dette skyldes blant annet at det generelt foretas flere undersøkelser, og at den utvikles en viss tretthet i befolkningen med hensyn til å svare på spørreundersøkelser.

For å opprettholde en akseptabel svarprosent vil det være en fordel å øke innsatsen for å få kandidatene til å svare. Dette kan skje på flere måter. Noen mulige tiltak er listet nedenfor:

- Flere kontakter med utvalget (men lovverket setter begrensinger for hvor mange ganger man kan kontakte folk)
- Supplerende former for henvendelser; brev i forkant, purring per telefon (i den grad det er mulig å skaffe telefonnumre)
- Mer ressurser til å spore opp kandidater når brev kommer uåpnet i retur
- Mer «blest» om undersøkelsen, gjennom lærestedene, media
- Tiltak for å gi undersøkelsen større grad av identifikasjon/tyngde. Eksempelvis kunne man tenke seg at lærestedene selv henvender seg til kandidatene per brev/e-mail med anmodning om å delta, eller at henvendelsene fra NIFU til de uttrukne kandidatene inneholder en anbefaling/er undertegnet av det enkelte lærestedet i tillegg til NIFU.

I tillegg kan det nevnes at undersøkelsens oppslutning trolig svekkes av andre aktørers undersøkelser med lignende problematikk som Kandidatundersøkelsen, for eksempel lærestedenes egne undersøkelser. Vi mottar ofte henvendelser av typen «dette har jeg svart på før» som respons på første henvendelse fra NIFU.

4.2.7 Ressursmessige utfordringer

Som vi har sett, har Kandidatundersøkelsen en rekke fornyings- og utvidelsesmuligheter. En utfordring er at de fleste av disse krever ressurser og stabil grunnfinansiering. Det er også viktig å fortsette arbeidet for å skaffe flere finansieringskilder for Kandidatundersøkelsen. Erfaringsvis er dette mest aktuelt for analyse av allerede innsamlede data, og slike inntekter kan dermed ikke bli mer et

supplement til grunnfinansieringen, som vil si finansieringen av gjennomføringen av undersøkelsen og rapportering av dens hovedresultater.

Referanser

- Allen, J.; van der Velden, R. (eds.) (2007). *The Flexible Professional in the Knowledge Society: New Challenges for Higher Education*. Dordrecht: Springer.
- Arnesen, C.Å. (2007). *Arbeidsmarkedstilpasning i perioden 2000–2004 for kandidater utdannet våren 2000*. En sammenligning av resultater fra spørreskjemaundersøkelser og registerkoplinger. Rapport 16/2007. Oslo: NIFU.
- Arnesen, C.Å. (2010). *Åtte år ut i karriereløpet – har mennene løpt fra kvinnene?* Rapport 10/2010.
- Arnesen, C.Å. (2011). *Lønnsforskjeller mellom kvinner og menn 1999 og 2009*. Arbeidsnotat 10. Oslo: NIFU.
- Arnesen, C.Å. og E. Waagene (2009). *Bachelorgraden fra universitet - en selvstendig grad, eller delmål i et lengre utdanningsløp?* Rapport 7/2009. Oslo: NIFU STEP.
- Kyvik, S. og T.B. Olsen (2007). *Doktorgradsutdanning og karrieremuligheter*. Rapport 35. Oslo: NIFU STEP.
- Little, B. (2011). 'The UK Bachelors degree – a sound basis for flexible engagement with an unregulated labour market?' I Schomburg, H. and U. Teichler (eds) *Employability and Mobility of Bachelor graduates in Europe*. Rotterdam/Boston/Taipei: Sense Publiserhers.
- Næss, T. (2010). *Akademikernes nye arbeidsmarked i kunnskapssamfunnet*. Fordelingen av nyutdannede humanister, jurister, økonomer og teknologer på næring og sektor 1989–2007. Rapport 27/2010. Oslo: NIFU STEP.
- Næss, T. (2008). *Offentlig eller privat sektor. Endrede relasjoner for nyutdannede med høyere utdanning*. Rapport 14/2008.
- Saarikallio-Torp, M. og J. Wiers-Jensen (2010). *Nordic students abroad*. Studies in social security and health 110. Helsinki: KELA.
- Schomburg, H.; Teichler, U. (2006). *Higher Education and Graduate Employment in Europe. Results from Graduate Surveys from Twelve Countries*. Dordrecht: Springer.
- Statistiska Centralbyrån (2010). *Inträdet på arbetsmarknaden. Examinerade från högskolan 2006/2007*. Temarapport 10. Örebro: Statistiska Centralbyrån.
- Støren, L.A. (2002). *De første årene av karrieren. Forskjeller og likheter mellom minoritet og majoritet med høyere utdanning*. Rapport 7/2002. Oslo: NIFU
- Støren, L.A. (2008). *Høyere utdanning og arbeidsmarked – i Norge og Europa. Norsk rapportering fra EU-prosjektet «REFLEX»*. Rapport 6/2008. Oslo: NIFU STEP.
- Caspersen, J., Støren, L.A. og E. Waagene (2012). *Fagskoleutdannede – hvem de er og hvor de går*. Rapport 31/2012. Oslo: NIFU.

Nettressurser

<http://www.bi.no/OsloFiles/Karriereservice/Avgangskull%202011.pdf?epslanguage=no> (nedlastet 21.06.12)

<http://www.tekna.no/ikbViewer/Content/837013/Arbeidsmarkedsunders%F8kelse%20v%E5r%202011.pdf> (nedlastet 21.06.12)

<http://www.sib.no/no/karriere/pa-terskelen-til-arbeidslivet/kandidatundersokelsen-1/kandidatundersokelsen-2011> (nedlastet 21.06.12)

http://www.hf.uio.no/studier/karriere/kandidatundersokelsen2008_rapport.pdf (nedlastet 22.06.12)

<http://www.ntnu.no/utvalg/uu/dok/Kandidatundersokelse-2009-sluttrapport.pdf> (nedlastet 21.06.12)

http://www.uia.no/no/portaler/aktuelt/nyhetsarkivet/3_av_4_er_fornoeyd_med_uia-studiene (nedlastet 22.06.12)

http://uit.no/studenter/karrieresenter/artikkel?p_document_id=180501 (nedlastet 22.06.12)

http://www.umb.no/statisk/forsiden/Kandidatundersokelse_2010.pdf (nedlastet 21.06.12)

<http://www.scb.se/UF0512> (nedlastet 28.06.12)

http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/en/index/infothek/erhebungen_quellen/blank/blank/bha/01.html (nedlastet 28.06.12)

<http://www23.statcan.gc.ca:81/imdb/p2SV.pl?Function=getSurvey&SurvId=20168&SurvVer=3&Instald=15771&InstaVer=11&SDDS=5012&lang=en&db=imdb&adm=8&dis=2> (nedlastet 28.06.12)

<http://www2.almalaurea.it/cgi-php/universita/statistiche/tendine.php?LANG=en&CONFIG=occupazione&anno=2011> (nedlastet 28.06.12)

<http://koab.uni-kassel.de/en/koab.html> (nedlastet 28.06.12)

<http://start.graduatecareers.com.au>. (nedlastet 14.08.12)

<http://www.uni-kassel.de/incher/ingradnet/>. (nedlastet 01.01.12)

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no